ҚИШЛОҚ ҲАЁТИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИЖТИМОИЙ- ИҚТИСОДИЙ ГАЗЕТАСИ
1974 ЙИЛ 1 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

МУАССИСЛАР ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРЛИГИ, «ЎЗМЕВАСАБЗАВОТУЗУМСАНОАТ» УЮШМАСИ

1997 йил 1 апрель. Сешанба № 26 (5.799). Сотувда эркин нархда

ОЛТИАРИҚДА АНДИЖОН УСУЛИ

Бу йил Олтиариқ тумани пахтакорлари 1570 гектар майдонга Андижон технологияси асосида плёнка остига чигит экишни режалаштиришган. Буни «Жўрак» жамоа хўжалигининг 5-6 бригадалари аъзолари биринчилардан бўлиб бошлаб беришди.

Муҳаммаджон Деҳқонов бошлиқ 6-бригаданинг шийпон олдидаги 7 гектарлик майдони кафтдек текисланган, тупроқ жуда майин, ернинг намлиги меъёрида. 25 йиллик тажрибага эга бўлган механизатор Усмонали Мирзаев плёнка остига 60х30 схемасида саккиз қаторлаб чигит экадиган янги сеялкани кўздан кечириб, экипаж аъзоларига вазифаларини эслатиб қўйди.

Чигит экиш қандай бормоқда?

Трактор оҳиста ҳаракатга тушди, сеялка барабанлари айланиб плёнка остига қўш қаторлаб чигит ташлади. Экипаж аъзолари Юсупжон Бобохонов, Қобилжон Турсунов, Зафар Ҳожимуротов, Илҳом Мирзаев сеялка ортидан юриб, чигитнинг тушишини, плёнканинг қирғоқларига тупроқнинг тортилишини назорат қилиб бордилар. Агар сеялканинг бирор қисми нотўғри ишласа, байроқча кўтариб тракторни тўхтатишади. Тезда нуқсони тузатилади. Трактор юриб ўтган ерларда таранг тортилган ярқироқ плёнка излари ҳосил бўлади. Булар мўл ҳосилнинг пойдеворидир.

Чигит экилган майдонни туман қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармаси ҳосилоти, қишлоқ хўжалик фанлари номзоди Шарифжон Маматожиев, туман ҳокимлиги мутахассиси Абдумалик Холматов обдон кузатиб, уяларга уруғлик аниқ белгиланган миқдорда тушганлигига ишонч ҳосил қилишди. «Қўшқаторлаб чигит экилганда ҳар гектар майдонда 175-180 мингта кўчат ҳосил бўлади», деб изоҳ берди ҳосилот.

— Бундай усулда чигит экиш жуда мураккаб жараён, — дейди бригада механизатори Усмонали Мирзаев. — Озгина бепарволик қилинса, сарфланган харажат, меҳнат беҳуда кетади. Тажриба ўрганиш учун Андижон вилоятининг Бўз, Марҳамат туманида бўлдим. Ҳамкасбларимдан кўп нарсани ўргандим. Сўнг туман қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармасида 15 кун ўқидик. Ишнинг энг нозик томони сеялка барабанлари айланаётганда, чигит тушадиган тешиклар кесак ёки хас-чўп илашиб, тўсилиб қолса, уяларга чигит тушмай қолади, хато экилади, уни тўғрилаб бўлмайди. Шунинг учун экипаж назоратчиларидан масъулият ва ҳушёрлик талаб қилмоқдамиз. Мақсад, ҳар бир уяга мўлжалдаги уруғ тушсин. Шунда гектарларда кўчат тўлиқ бўлади.

— Механизаторнинг мулоҳазалари ўринли, — дейди бригада бошлиғи Муҳаммаджон Деҳқонов, — бу йил 63 гектар майдоннинг 50 гектарига «Фарғона-3» навли уруғни плёнка остига экмоқдамиз. Ерга уруғ тушди, насиб этса, баракасини беради. Ўтган йили 25 центнердан ҳосил олган бўлсак, бу йил 45 центнерга етказиш ниятидамиз. Пахтадан ташқари 28 гектар майдонда буғдой, 3 гектарда қизилча етиштираяпмиз. Ғалла майсалари икки марта ўғитланди. Уч марта суғорилди. Ривожи яхши.

«Жўрак» жамоа хўжалигида 100 гектар майдонга плёнка остига уруғлик экилади. Номон Суяркулов бошлиқ 5-бригаданинг механизатори Ашурали Соқиев раҳбарлигидаги экипаж аъзолари ҳам кунига 3-4 гектар майдонга Андижон усулида чигит жойлаштиришаяпти. Миришкорлар ҳозирча 50 гектар майдонга чигит экиб бўлишди.

Инсон манфаатлари йилида улар 666 гектар майдонда деҳқончилик қилиб, 2126 тонна пахта хирмони тиклаш учун ғайрат камарини маҳкам боғлашган. 366 гектардаги ердан 1330 тонна бошоқли дон хирмони яратиш жамоа ғаллакорларининг эзгу нияти.

Тумандаги Оқбуйра, Отақулов, Навоий номли хўжаликларда ҳам плёнка остига уруғ ташлаш қизғин. 104 та бригадада 280 нафар экипаж аъзолари Андижон технологияси асосида экишмоқда.

Олтиариқ тумани деҳқонлари 10.000 гектар майдонга «Фарғона-3», «С-6532» нав уруғи экишиб, жорий йилда 30300 тонналик оқ олтин саранжомлашни режалаштиришган. Айни чоғда далаларда меҳнат кўтаринкилиги юқори. 182 та оддий усулда ва 31 та янги усулда экадиган агрегатлар мавсумга сафарбар қилинган. Мақсад барча техника ва ишчи кучларидан оқилона фойдаланиб, экишни барвақт тугаллаш.

Раҳимжон МЕЛИБОЕВ,
«Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

УРУҒ ПЛЁНКА ОСТИГА ҚАДАЛМОҚДА

Жорий йилдан мамлакатимиз пахтачилигида чигитни плёнка остига экиш усули кенг қўлланилмоқда. Ҳозир республиканинг кўпгина вилоятларида уруғликни ерга қадаш давом этмоқда. Пахтакорларнинг бутун эътибори экиш мавсумини сифатли ўтказиш, ниҳолларни ўз вақтида ундириб олишга қаратилган.

Уйчи туманидаги Навоий номли жамоа хўжалиги деҳқонлари ҳам янги усулда пахта етиштириш учун чигит экиладиган мавжуд 910 гектар майдоннинг 300 гектарини ажратдилар. Айни пайтда уруғликни плёнка остига экиш ишлари бошлаб юборилди.

Бутун техника, иш кучи экишга сафарбар этилган. Шу боис суръат кундан-кунга ошиб бормоқда.

СУРАТЛАРДА: 1. Механизатор Маҳмуджон Насриддинов экиш ишларини кузатувчи Маҳмуджон Маҳаммадиёров билан. 2. Чигитни плёнка остига экиш пайти.

А. ЮСУФБОЕВ олган суратлар.

ПРЕЗИДЕНТ ГРЕЦИЯГА ЖЎНАБ КЕТДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 31 март куни расмий ташриф билан Греция Республикасига жўнаб кетди.

Ислом Каримов сафар олдидан оммавий ахборот воситалари вакилларига берган интервьюсида греклар юртига бўлажак мазкур ташриф мамлакатларимиз ўртасидаги ўзаро алоқаларни янги босқичга кўтаражагини айтар экан, хусусан шундай деди:

— Халқимиз Грецияни, грекларни жуда яхши билади. Зеро, халқларимиз ўртасида кенг савдо-иқтисодий, шунингдек маданий алоқалар қадимдан мавжуд. Бизда машҳур саркарда Искандар Зулқарнайнни қанчалик билишса, соҳибқирон бобомиз Амир Темур номи ҳам грек халқи учун шунчалик таниқли.

Мустақил Ўзбекистон билан Греция ўртасида ўзаро манфаатли ҳамкорлик алоқалари тобора ривожланиб бормоқда. Грецияга ушбу илк ташрифимиздан кўзда тутилган асосий мақсад мамлакатларимиз ўртасидаги ҳар томонлама кенг алоқаларнинг ҳуқуқий асосини янги босқичга кўтаришдир. Ташриф давомида икки томондан солинадиган солиқларни тартибга солиш, савдо ҳамда технология, қишлоқ хўжалиги, фан ва таълим, шунингдек бошқа соҳаларга оид ўнга яқин ҳужжатлар имзоланиши кўзда тутилган. Хусусан, мамлакатларимиз ўртасида имзоланажак ўзаро дўстлик ва ҳамкорлик шартномаси икки давлат алоқалари ривожида муҳим воқеа бўлиши шубҳасиз.

Тошкент аэропортида Президент Ислом Каримовни Олий Мажлис Раиси Э. Халилов, Бош вазир У. Султонов, Бош вазирнинг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Б. Ғуломов, Тошкент шаҳар ҳокими К. Тўлаганов ва бошқа расмий кишилар кузатиб қолди.

(ЎзА).

Шу сонга хабарлар

БИРИНЧИЛАРДАН БЎЛИБ

Жиззахлик деҳқонлар бу йил 110 минг гектардан кўпроқ ерда пахта етиштирадилар. Вилоятда биринчи марта 3027 гектар майдонга чигит плёнка остига экилади. Об-тобига етказилган майдонларга тажрибадан яхши ўтган «Ан-Боёвут-2», «С-90-70» ҳамда «Тошкент-6» каби серҳосил навлар уруғи қадалади.

Вилоятда бу хайрли ишлар ҳар қачонгидан эрта бошланди. Зарбдор туманидаги «Шарқ юлдузи» ижара ширкатлар бирлашмасининг У. Уринбоев бошлиқ бригадаси пахтакорлари биринчилар қатори чигитни плёнка остига экишга киришди. Бошқа туманларда ҳам экиш-тикиш ишларини қисқа муддатда сифатли ўтказиш юмушлари бошлаб юборилди.

ЧЎЛ ЖАМОЛИНИ ОЧАЁТГАНЛАР

Қарши чўли бағридаги Усмон Юсупов тумани маркази, жамоа ширкат хўжаликларининг посёлкалари йилдан-йилга кўркам ва обод бўлиб бормоқда. Чўл жамолини очишга Азамат Сариқов етакчилигидаги 3-механизациялашган кўчма колонна бунёдкорлари катта ҳисса қўшаяптилар. Бу аҳил жамоанинг туман маркази Янги Миришкорда кейинги пайтда амалга ошираётган яратувчилик ишлари айниқса диққатга сазовор. Қўли гул қурувчилар ўнлаб турар жойлар, маданий-маиший хизмат кўрсатиш шоҳобчаларини барпо этиб, фойдаланишга топширдилар.

Ана шу азамат қурувчилар томонидан бунёд этилган туман марказидаги Амир Темур хиёбони, унга туташ маданий-маиший хизмат кўрсатиш шоҳобчалари мажмуаси бугунги кунда Янги Миришкорга чирой бағишлаяпти. Қарийб бир километр масофадаги хиёбоннинг икки тарафига «Турон» савдо маркази мажмуасининг қадимий меъморчилик анъаналари руҳидаги бинолари барпо этилганлиги бу ернинг ҳуснига ҳусн қўшиб турибди. Ушбу савдо марказининг шоҳобчалари Айзабод қишлоғида ҳам бунёд этилди. Бундай кўркам биноларнинг қурилишига Жейнов пахта тозалаш ҳиссадорлик жамияти, «Азиз» фирмаси, туман деҳқон-фермер хўжаликлари уюшмаси сингари корхона ва ташкилотлар буюртмачи сифатида иштирок этишиб, ободончилик ишларига муносиб ҳисса қўшишмоқда.

Аҳил жамоада қўли гул бинокорлар кўп. Уларнинг энг моҳирлари ҳақида гап борганида Турсунпўлат Ҳусаинов, Саид Боймиров, Абдуғани Ҳайитовларнинг номлари биринчилар қаторида тилга олинади. Ана шундай қўли гул қурувчилар ҳамкасбларига намуна бўлишиб, чўлни янада кўркам ва обод қилишга даъват этишяпти.

Ф. ЭШҚУЛОВ.

ЯЙЛОВ ГАШТИ, ЧЎПОН ШАШТИ

Баҳорда яйловлар гашти ва шунинг баробарида чўпончилик — чорвадорларнинг шашти бўлакча бўлади. Чунки келинчак фасл тароватидан қир-адирлар минг чандон яшнаб кетса, тўл олиш мавсуми чўпонларимизнинг бир ғайратига ўн ғайрат қўшади. Атрофга худди юлдузлардай сочилган қўй-қўзиларнинг кўзни қувнатадиган манзараси, баҳорий жилвалар тошқини айни шу кунларда тўла намоёнки, рости, буни тасвирлашга кўп ҳолларда қалам ожизлик қилади.

Нурота туманидаги «Нурота» жамоа-ижара хўжалигининг бош чўпони Тўрабек Шакаров ҳамда унинг оила аъзолари ва ҳамкасблари ҳаётида гаштли, шаштли, халқимиз ибораси билан айтганда, «ҳатто бошни қашишга ҳам қўл тегмайдиган» кунлар бошланганига анча бўлди. Чўпонлик Шакаровлар хонадони соҳиблари учун ота мерос касб. Донгдор чорвадор — Тўрабек Шакаровнинг отаси, раҳматли Жума бобо ҳам эл назарига тушган ва пиру бадавлат чорвадор эди. Оилада авлодлар сулоласи давом этмоқда. Онахон — Мактаб холанинг шундан боши осмонда.

Халқимизнинг қадим-қадимдан «Оши ҳалол», деган бир удуми бор. Бу удум чўпонлар ҳаётини ва заҳматини яққол ифодалайди. «Оши ҳалол» иборасининг ҳали-ҳануз эл оғзидан тушмаслиги бежиз эмас. Мақоламизда қайта-қайта тилга олинаётган Тўрабек Шакаров ва унинг барча ҳамкасблари оши ва нони ҳалол, топган-тутгани барака касб соҳибларидир.

— Отаримиздан бери келмай, сурув ортида юриб рўзғор тебратаётганимга кўп йиллар бўлди, — деди чўпонлар сулоласининг бошлиғи Тўрабек Шакаров. — 600 бошга яқин қўй-қўзимизни қишловдан беталофат олиб чиқдик. Озуқамиз қишга етиб-ортди. Мана, кўкламга ҳам яхши ниятлар билан етиб келдик. Отаримизда совлиқлар бирин-кетин қўзилай бошлаганига ўн-ўн беш кундан ошди. Ҳозир тўл олишнинг айни қизғин палласи. Қўзилатиш мавсуми ғоят қисқа бўлса-да, лекин унинг заҳматли онлари узун...

Ҳа, бош чўпон ҳақ гапни айтди. Ҳозир у бош бўлган отарда совлиқларнинг асосий қисми қўзилаб бўлди. Яйлов дарғасининг кайфияти баланд. Тўнғич ўғли Уринбой, укаси Нуриддин бугунги серташвиш дамларда ҳар галгидай масъул, қувончу ташвишларга шерик. Катта ва нуфузли хонадоннинг соҳибаси, бош чўпоннинг умр йўлдоши Ширин Шакарова эса рўзғор юмушларидан ортиб, мавсумнинг шу кунги долзарб тадбирларига ҳам баҳоли қудрат ҳисса қўшаяпти.

— Туёқ сони ошса, чорвага чорва қўшилади, — дейди гурунгда Тўрабек Шакаров. — Дуркун ва соғлом қўзиларнинг ҳаммасини ўстиришга қолдираяпмиз. Бу — яна отар ва яйлов тўла қўй-қўзи, деганидир.

Абдулла ТУРДИЕВ,
«Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

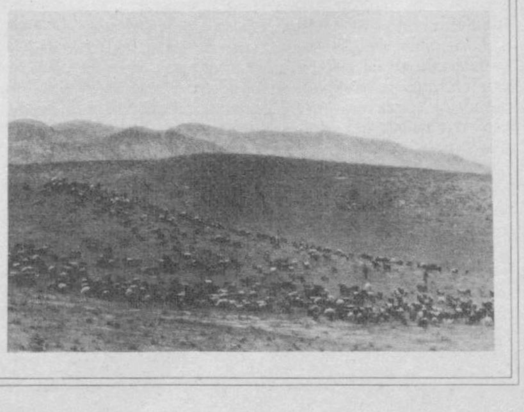

Долзарб мавзу

ИҲОТА ДАРАХТЗОРЛАРИ — ҲОСИЛДОРЛИК ГАРОВИ

Ҳеч нарса ва ҳеч қачон табиат назаридан қочиб қутулмайди. Яхшилик ҳам, ёмонлик ҳам.

Мана бу рақамларга эътибор беринг. Мамлакатимизнинг умумий майдони 45 миллион гектар бўлиб, шунинг 29 миллион гектари, яъни 64 фоизи чўл зонаси, 14,7 фоизи тоғлардан иборат. Республикамиз ўрмонзорлар энг оз бўлган ўлкалардан. Ўрмонлар умумий майдоннинг 4,8 фоизини эгаллайди, холос. Ваҳоланки, ўрмонлар Россияда 42,7 фоизни, Белоруссия, Болтиқбўйи давлатлари, Грузияда 34—38 фоизни, Арманистон, Молдова, Озарбайжон ва Туркманистонда эса ўрмонлар умумий майдоннинг 9—11 фоизини ташкил этади.

Ўрта Осиёда, жумладан, Ўзбекистонда ўрмон ва дарахтзорларни асраб-авайлаш, имкон бўлган ерларда уларни барпо этиш беқиёс аҳамиятга эга. Бунга қандай эришиш мумкин? Шу ва шунга ўхшаш қатор саволларга жавоб излаб, ЮНЕСКОнинг « Инсон ва биосфера» дастури бўйича Ўзбек миллий қўмитасининг раиси, академик Мирзаали МУҲАММАДЖОНОВга мурожаат қилдик.

— Халқда қари билганни пари билмас, деган пурмаъно мақол бор. Бу мақол айниқса сизга — ҳаёт тажрибасига эга бўлган, бутун ҳаётини қишлоқ хўжалиги фанини ривожлантириш, эл дастурхонини сифатли ва экологик тоза маҳсулотлар билан тўлдиришга бағишлаган инсонга кўпроқ тааллуқли. Мирзаали ака, табиат билан қандай тиллашмоқ керак?

— Қадим-қадимдан халқимиз мўъжизалар ҳақида эртаклар, афсоналар, ривоятлар тўқиб келган. Уларнинг кўпчилиги ўрмонлар, дов-дарахтлар таърифи ва тавсифи билан боғлиқ. Ўрмон — табиатнинг ноёб неъмати. У сув ва ер ресурсларини асраш, уларнинг ҳолатини яхшилаш, атроф-муҳитни кўркамлаштириш, ер юзидаги ҳаётни соғломлаштириш, унга жон бағишлашда ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Афсуски, бизни ўраб турган атроф-муҳитга нисбатан нотўғри муносабатда бўлиш ва унинг табиий ривожланиш қонуниятларининг бузилиши сабабли табиат оғир аҳволга тушиб қолди.

Сир эмаски, республикамизнинг қатор минтақалари кучли шамоллар, чанг-тўзонли бўронлар, гармселлардан қаттиқ зарар кўради. Бу табиий офат Қўқон туманлари гуруҳи, Марказий Фарғона, Бекобод, Боёвут зонаси, Мирзачўл ва Қарши чўли, Сурхон—Шеробод воҳаси, Бухоро ва Наманган вилоятлари, Хоразм вилояти ҳамда Қорақалпоғистоннинг айрим туманлари, умуман олганда, ўлкамизнинг 80—85 фоиз майдонида кучли намоён бўлади.

(Давоми 2-бетда)

ИҲОТА ДАРАХТЗОРЛАРИ — ҲОСИЛДОРЛИК ГАРОВИ

(Боши 1-бетда)

Мутахассисларнинг аниқлашича, эрозия туфайли ҳар йили 22 миллион тонна унумдор тупроқ йўқотилаётир. Бундан ташқари, гармсел инсон саломатлигини путурдан кетказиб, меҳнат унумдорлигини ҳам пасайтирмоқда.

— Наҳотки оламлар бу офатлар қаршисида чорасиз бўлсалар?

— Улимгагина даво йўқ, қолган ҳамма нарсанинг иложини топса бўлади. Замонавий илм-фан ва тўпланган илғор тажрибалар мазкур муаммони ҳам ечишга қодир. Энг ишончли восита, бу далаларни иҳота қилувчи дарахтзорлардир. Иҳота дарахтзорлари тўғри вужудга келтирилса ва эрозияга қарши тадбирлар оқилона олиб борилса, офат чекиниши, ландшафт, иқлим, умуман биосферани яхшилашга умид боғлаш мумкин.

Лекин, тан олиш кераkки, Узбекистонда ўрмон ва иҳота дарахтзорларини барпо этишга етарлича аҳамият берилмаяпти. Боз устига сўнгги йигирма-ўттиз йил ичида қанча меҳнатлар эвазига бунёд бўлган давлат иҳота дарахтзорларининг оммавий равишда кесиб юборилиши ва батамом йўқ қилинишига йўл қўйиляпти. Янги ерларни ўзлаштириш баҳонаси билан Бухоро воҳасининг ҳимоя халқаси — кўп қаторли машҳур Шофиркон давлат иҳота дарахтзори кесиб ташланди. Ваҳоланки, у Қизилқумдан эсадиган гармсел офатининг йўлида қалқон бўлиб турарди.

Шунингдек, кўплаб хўжаликларда иҳота дарахтзорлари умуман йўқ қилиб юборилди. Катта йўллар, ирригация тармоқлари, кўча бўйларидаги ҳовли ва томорқалардаги сон-саноқсиз мевали ва мевасиз дарахтлар кесилди. Пайкалларни ноўрин равишда ҳаддан ташқари йириклаштириб юбориш оқибатида ҳам сон-саноқсиз дарахтлар нобуд бўлди.

Иҳота дарахтзорлари нега керак? Шунинг учунки, у ўзидаги физик-жуғрофий жараёнларни ўзгартириб, ён атрофидаги далаларни муҳофаза этади. Кучли шамол оқими иҳота дарахтзорларига урилиб ўз кучини 60-80 фоизга йўқотади. Иҳота дарахтзорлари ернинг юза қисмининг ҳароратини бошқариб туради, намликни оширади, ирригация тармоқлари ва тупроқ юзасидаги буғланишни камайтиради. Кузатишларга қараганда, иҳота дарахтзорлари зонаси таъсиридаги пахта далаларида очиқ далалардагига нисбатан ҳарорат баҳор ойларида 3,5 даражагача иссиқ, ёз ойларида эса 2,9—3,5 даража паст бўлар экан. Бундан ташқари, иҳота дарахтзорлари ҳимояси остида нисбий ҳаво намлиги ёз ойлари даврида 3—20 фоиз юқори бўлади, пахта далаларидаги тупроқ намлиги эса ҳайдалган қатламда 1,5—3 фоиздан ошади.

Бугина эмас. Дарахтзорлар ҳаво сифатини яхшилайди, жазирама пайти уни салқин қилади. Бир гектар ердаги япроқли дарахтлар ўрмони бир йилда 5 тонна карбонат ангидрид гazини ютади, 100 тоннагача чангни тутиб қолади. Шу боис микроиқлим шароити яхши бўлган далаларда ўсимликлар барқ уриб ўсади ва ривожланади, ҳосил элементларининг тўкилиши камаяди, ҳосил етилиши тезлашади. Натижада пахта ҳосилдорлиги 20—26 фоизга ошади.

Бир пайтлар ота-боболаримиз оилада бир гўдак туғилса, ҳовлиси атрофига 20—30 туп тол ва терак экардилар. Бу бежиз эмас. Биринчидан, бу ниҳоллар пайти келиб имморат учун тайёр ёғоч бўлса, иккинчи ва учинчидан, дарахтзорлар зараркунандалар билан табиий кураш шароитини яхшилайди, айни вақтда, санитария-гигиеник вазифани ҳам бажаради.

Дарахтзорларнинг биологик дренаж сифатидаги хизмати ҳам беқиёс. Улар жуда чуқур кетган илдизлари билан ерга сизиб кирган сувларни тутиб қолади ва жуда чуқур қатламлардан насос сингари сўриб олади. Шу тариқа зах сувлар кўтарилишининг, тупроқ шўрланиши ҳамда ботқоқланишининг олди олинади. Бу бизнинг шароитимизда жуда муҳим. Тажриба шуни кўрсатадики, бир мавсум давомида 30 ёшли тол — 34, оқ акация эса 41 куб метр сувни буғлантиради.

— Бундан англашиладики, иҳота дарахтзорларини барпо этиш суғориладиган деҳқончиликнинг ажралмас қисмига айланиши керак. Маълумотларга қараганда, иҳота дарахтзорлари суғориладиган ерлар умумий майдонининг 1 фоизинигина ташкил этади. Фарғона, Андижон, Бухоро вилоятларида эса умуман йўқ. Ишни нимадан бошлаган маъқул?

— Мен ҳозир айтадиган тавсиялар камхарж ва ҳаракат қилса, зудлик билан амалга ошириш мумкин бўлган ишлардир. Ҳар қалай, иҳота дарахтзорларини хўжаликлар четидаги ерлар, алмашлаб экиш майдонлари пайкаллари чегараси, доимий йўллар, суғориш тармоқлари бўйи, қишлоқ ва қўрғон кўчатлари четида барпо этиш қулай ва мақсадга мувофиқдир. Амалда ҳар бир алмашлаб экиш майдони, ҳар бир суғориладиган пайкал, ҳар бир қишлоқ иҳота дарахтлари билан ўраб олиниши керак. Дарахтзор халқасининг эни шамолнинг тезлиги, гармселнинг кучи ҳамда конкрет иқлим ва тупроқ шароитига қараб турлича — 100—200 дан 400—500 метргача ва ундан ҳам энлироқ бўлиши мумкин. Айни вақтда алмашлаб экиш майдонлари чегарасида 3-4 қатор, суғориладиган пайкаллар атрофида эса 2-3 қатор бўлгани маъқул.

Иҳота дарахтзорларининг муҳим аҳамиятини ҳисобга олиб кучли гармсел ва шамол бўладиган жойларда 8-10 фоиз, ўртача шамол бўладиган жойларда 6-7 фоиз, кучсиз шамолли жойларда 4-5 фоиз ер ажратиш тавсия этилади. Бунга эришиш осон эмас, албатта. Лекин бу тадбирларни амалга оширмай қишлоқ хўжалиги маҳсулдорлигини ошириш ва асло мумкин эмас.

Дарвоқе, иҳота дарахтзорлари барпо этилаётганда барча ҳолларда кўчатлар биологик барқарорлик, чидамлилик ва узоқ яшаш хусусиятига эга бўлмоғи лозим. Бу ўзгармас қоида бўлиши керак. Шундан келиб чиққан ҳолда асосий, ёрдамчи иҳота дарахтзорларибоп кўчат ва бута турлари танланади. Биологик хусусиятига кўра ўхшаш турлар ёнма-ён экилмаслиги, улар албатта аралаштириб экилиши зарур. Айни пайтда ҳар бир иҳота дарахтзорида асосий дарахт турлари — терак, тол, қайрағоч, ғужум, чинор, жийда каби дарахтлар 40-50 фоиздан кам бўлмаслиги даркор.

— Ҳар бир қарич ер ҳисобда бўлган шароитда унча-бунча хўжалик раҳбари иҳота дарахтзорлари учун Сиз айтган даражада ер ажратиши қийин, албатта.

— Фикрингизга тушундим. Лекин такрор айтаман: ўзга йўл йўқ. Шу билан бирга иҳота дарахтзорлари орасига экилиши лозим бўлган ёнғоқ, ўрик, нок, жийда, олма, беҳи каби мевали дарахтлар бирин-сирин вояга етиб, даромад келтиришини ҳам унутмайлик. Мен ҳозир номини тилга олган меваларнинг инсон саломатлиги учун нақадар муҳимлиги қадимдан маълум. Мисол учун, 100 грамм туршакда инсоннинг бир кеча-кундуз истеъмол меъёрини қоплайдиган витаминлар бор. Ёнғоқнинг мағзида 45 дан 75 фоизгача ёғ, 25 фоиз экстрактив моддалар, A, B, C, витаминлар мавжуд. Боз устига қаерда ёнғоқ ўсса, ўша ерда чанг бўлмайди. Ҳаво мусаффо бўлади. Бошқа мевали дарахтлар хусусида ҳам шунга ўхшаш фикрларни айтиш мумкин.

— Яқинда «ЭКОСАН» халқаро жамғармаси ҳамда тупроқшунослик ва агрохимия институти ташкил этган «Тупроқ, экология ва саломатлик» халқаро илмий амалий конференциясида бугунги мавзуга оид қизиқ фактлар келтирилди. Олимларнинг шоҳидлик беришича, бундан юз йил муқаддам тоғларимизда денгиз сатҳидан 800 метр баландликка қадар дарахтзорлар мавжуд бўлиб, улар тупроқ эрозиясининг олдини олиш билан бир қаторда тоғларда қорларнинг узоқ сақланиши ва дарёларнинг тўлиб оқишига ҳам сабаб бўлган экан. Ҳозир эса ҳар хил ўпирилишлар, тоғ кўчкилари оқибатида 11 мингдан ортиқ жарликлар пайдо бўлган.

— Нимасини айтасиз, бир вақтлар тоғ ва тоғ ёнбағирларининг аксарият қисми ўрмонзор бўлган. Хўжасизлик ва лоқайдлик оқибатида, яъни кўплаб дарахтларнинг кесилиши, мол боқилиши натижасида ўрмонзорлар кескин камайди. Ҳозирги кунда Узбекистон тоғларида ўрмон бор-йўғи 2 фоизни ташкил этди. Бу ачинарли ҳол.

Тўғри, ўрмончиларимиз бир қатор фойдали тадбирларни амалга оширмоқдалар. Давлат ўрмон фондининг ер майдони 1988 йилга нисбатан кенгайди, шу жумладан, ўрмон билан қопланган майдон 988 минг гектарга кўпайди. Суғориладиган ҳудудларда 1988 йилда умумий ўрмон майдони 71,8 минг гектарни ташкил қилган бўлса, ҳозирга келиб у 77,8 минг гектарга етди.

Лекин бу жуда оз. Вақт эса бизни шоширмоқда, жиддий ва кескин ҳаракатлар қилишга даъват этмоқда.

Яна бир масала. Бир неча йиллар илгари пахта яккаҳокимлиги билан биргаликда тут монокультураси ҳам юзага келган эди. Афсуски, хўжаликларимиз ипакчиликнинг озуқа базасини вужудга келтиришда илмий асосланган йўл — худди Хитой, Япония, Ҳиндистон каби илғор ипакчилик мамлакатларида қўлланганн сингари тут плантацияларини барпо этиш йўлидан боришмади. Тут ҳам вильт касаллиги, ўргимчаккана ва бошқа касаллик ҳамда зараркунандалар тўпловчи ва тарқатувчи манба эканлиги, шу боис ғўза билан тутни ёнма-ён экиш уларнинг бир-бирини зарарлантириши мумкинлиги ҳисобга олинмади.

Умуман олганда, тутзорларни хўжаликдаги мавжуд техникадан фойдаланган ҳолда қатор оралиғи 60 см қилиб барпо этиш истиқболли ҳисобланади. Бу тутзорларни юксак даражада парваришлаш, энг сермашаққат иш ҳисобланган тут кесиш ва тут баргини даладан олиб кетишни ҳам тўла механизациялаш имконини беради. Шунингдек, кўчаларимиз тутзорлардан ҳоли бўлади. Улар ўрнига қишлоқларимизга файз бағишлайдиган, дастурхонимизни ноз-неъматларга тўлдирадиган, жазирама ёз пайтлари бизни соя-салқин бағрига оладиган мевали, ёғочбоп ва манзарали дарахтлар экиш мумкин бўлади...

Ҳа, ўрмонзорлар барпо этиш, ерга ишлов беришни тўғри ташкил қилиш ва алмашлаб экишни йўлга қўйиш илмий деҳқончиликнинг ажралмас қисмидир, фақат уларгина бошқа қўшимча тадбирлар билан биргаликда тупроқ унумдорлигини сақлаш ва оширишга, атроф-муҳитни тозалашга қодир. Бу қоидалар бизнинг қурғоқчил ўлкамизга бошқа ҳамма жойлардан ҳам кўра кўпроқ тааллуқлидир.

Табиат — одил ҳакам, чин дўст. Лекин шу ҳақиқатки, дўстлик икки томонлама бўлади, икки томоннинг истаги, меҳр-оқибати туфайли туғилади ва мустаҳкамланади. Демак, биз табиатни ардоқлашимиз, авайлашимиз, кўз қорачиғидек асрашимиз лозим. Ва, шунда шак-шубҳасиз, ўзимиз ҳам шунга лойиқ мукофот оламиз.

**Суҳбатдош:
Зайниддин РИХСИЕВ.**

ТАСОДИФМИ, ЎНГЛАНИШМИ?

Тармоқ таҳлили

Мамлакатимизнинг жуғрофий ўрни, иқлим шароити ва табиий ресурслари, илмий-иқтисодий шароити, узоқ йиллар мобайнида соҳада орттирилган бой тажриба чорвачиликни ривожлантириш учун, шубҳасиз, катта имкониятлар яратади. Шу маънода ҳурматли Президентимиз И. А. Каримовнинг қишлоқ хўжалиги масалаларига бағишланган турли даражадаги йиғинларда чорвачиликни ривожлантиришда йўл қўйилаётган камчиликлар, бой берилаётган имкониятлар устида қайта-қайта тўхталаётганликлари бежиз эмас.

Дарҳақиқат, сўнгги йилларда жойларда чорвачиликка панжа орасидан қараш кайфияти анча илдиз отиб қолганлиги ташвиш уйғотади. Шеробод туманида чорвачиликнинг сўнгги йиллардаги аҳволи ҳам кишида ноxуш таассуротлар қолдиради. Туманда гўшт етиштириш 1995 йилдаги 1242,3 тоннадан 981,6 тоннага тушиб қолган. Сут ишлаб чиқариш 704,4 тоннага, тухум етиштириш 263 минг донага озайган.

Чорва моллари туёқ сонини кўпайтириш, наслини яхшилаш ишлари ёмон ташкил этилганлиги, яна ҳам аниқроқ айтадиган бўлсак, бунга умуман эътибор қаратилмаганлиги билан қорамоллар сони 5405 бошдан 4056 бошга, қўй-эчкилар сони 43095 бошдан 34945 бошга тушган. Шу жумладан, ўтган икки йилда 345 бош қорамол, 4579 бош майда мол ҳаром ўлганлиги ҳеч қандай қуюшқонга сиғмайди. Айниқса, сигирлар, совлиқ ва эчкилар сони камайишига йўл қўйилаётгани ачинарли. Жумладан, 1996 йилда сигир ва ғунажинлар 1995 йилдагидан 605 бошга, совлиқ ва эчкилар 3008 бошга камайган.

Чорвачиликнинг озуқа асосини мустаҳкамлаш масаласи ҳам эътибордан четда. 1995 йилда озуқа экинлари учун 2709 гектар майдон ажратилган бўлса, 1996 йилда 2024 гектарга озуқа экинлари экилган. Шу жумладан, маккажўхори экилган майдонлар 285 гектарга, беда майдонлари 681 гектарга қисқарган. Ширали озуқа етиштириш учун эса ўтган йили умуман ер ажратилмаган. 1995-96 йилларда озуқа экинлари учун суғориладиган ерларга бўлган талаб мос равишда 61,7 ва 52,6 фоизга қондирилган, холос. Бунинг устига озуқа экинлари ҳосилдорлиги пасайган. Ачинарлиси шундаки, туманда ғалладан бўшаган майдонларга такрорий экинлар экиш ва шу йўл билан озуқа заҳирасини кўпайтиришдек имкониятдан деярли фойдаланилмаяпти.

Мулкчилик шакли ўзгартирилган чорвачилик жамоаларидаги ишлар аҳволи билан қизиқмаслик, уларга доимий равишда амалий кўмак бериб боришнинг кўнгилдагидай ташкил этилмагани ҳам панд бермоқда. Янгича шароитда иш юритишга ўтган жамоаларда ҳам туёқ сонининг озайиши кузатилмоқда. 1995 йилнинг июлидаги «Ким ошди» савдосида чорвадор Бекмурод Абдураҳмонов хусусий мулк эгаси бўлган эди. Унга хусусийлаштириб берилган фермада ўтган йил охирига келиб қорамоллар сони 126 тадан 80 тага тушиб қолди. Худди шундай, бир ярим йил ичида қорамоллар бош сони Чори Юсупов тасарруфига ўтган фермада 34 тага, Панжи Шералиевга тегишли хусусийлаштирилган фермада 50 таға озайди. Бунга ўхшаш мисолларни яна келтириш мумкин.

Афтидан, республика ҳукумати томонидан чорвачиликни эркин рақобат асосида жадал ривожлантиришни, чорвадорга бозор муносабатлари эшикларини ланг очиб беришни кўзлаб қўйилган хайрли ва дадил қадамнинг моҳиятини туман мутасаддилари тўлиқ англаб етмаган кўринишади.

Ахир, ўтган йили туманда 743 бош қорамол, 4850 бош қўй-эчкининг иссиқ овқат учун сўйилганлигини қандай изоҳлаш мумкин? Биргина «Наврўз» ширкатлар уюшмасида 1996 йилда умумий тирик вазни 71,6 тоннани ташкил этган 1789 бош қўй-эчки шу мақсадда сўйиб юборилган. Бу, бошқача айтганда, йил давомида ҳар куни хўжаликда ҳар бирининг тирик вазни 40 килограмм келадиган бешта қўй-эчки сўйиб турилган дегани...

Адолат юзасидан жорий йил бошида туманда чорвачилик соҳасида силжиш рўй берганлигини айтиб ўтиш керак. Ўтган икки ойда 1996 йилнинг шу даврига нисбатан гўшт етиштириш 10,1 тоннага, сут ишлаб чиқариш 15,9 тоннага, тухум етиштириш 10,6 минг донага кўпайди. Таҳлил жараёнида пайдо бўлган ноxуш таассуротлар исканжасида буни қандай изоҳлашда иккиланасан, шубҳага борасан. Саволлар чарх уради: бу нима, тасодифми? Ёки ҳақиқатан туманда чорвачиликнинг судралиш сўқмоғидан ривожланиш йўлига ўтганлигидан нишонами?

Нима бўлганда ҳам, биз бу силжишнинг тасодиф бўлиб чиқмаслигини, субъектив сабаблар туфайли юзага келган омонат ҳол бўлмай, Шеробод туманида чорвачиликнинг бундан кейинги ривожи объектив қонуният даражасига кўтарилганидан далолат бўлишини жуда-жуда хоҳлардик.

**Азизали АЛИБОЕВ,
«Шеробод» рўзномаси мухбири.**

Хатирчи туманидаги «Олтинсой» жамоа хўжалиги чорвадорлари Шоимқул Аллаёров номини ҳурмат билан тилга олишади. Боиси тажрибали чўпон ёш бўлишига қарамай, ҳамкасбларига ўрнак бўлиб, юқори кўрсаткичларга эришиб келмоқда. У ўз ихтиёридаги ангор эчкиларининг ҳар юз бошидан юз бошдан ошириб улоқ олиш учун фидокорона меҳнат қиляпти.

СУРАТДА: тажрибали чўпон Шоимқул Аллаёров.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

Тадбиркорлар тажрибасидан

ҲАМКОРЛИКНИНГ ТОТЛИ МЕВАСИ

Исроил — Узбекистон — Америка мутахассисларининг ҳамкорликда яратган лойиҳаси асосида «Оққўрғон» ширкатлар уюшмасида бунёд этилган кичик завод баракали ишлаб турибди. У сутни қайта ишлашга ихтисослаштирилган. Шунингдек, у ерда озуқа цехи ҳам фаолият кўрсатаяпти. Булар илк ҳамкорлик натижасидир.

Сўт заводи Исроил давлатининг «Плодот» фирмасида тайёрланган ускуналар билан жиҳозланган. Корхонада кунига бир неча тонна сут қайта ишланиб, сотувга йогурт, сузма, қаймоқ, пишлоқ ва бошқа турдаги маҳсулотлар чиқарилмоқда. Озуқа цехида эса 12 тоннагача туйимли емиш тайёрланаётир. Фермадаги 1300 бош қорамол семиз ва соғлом. Маҳсулдорлик олдинги йилларга нисбатан сезиларли кўтарилди.

Исроилликлар технологияси асосида иш юритиш ва компьютерлаштириш кичик завод ва озуқа цехида ишчи кучини камайтириш имконини яратди. Маҳаллий мутахассислар малакасини ошириш, шунингдек жиҳоз ва ускуналарни ўрнатиш учун Исроилдан мутахассислар ташриф буюришди. Ўз навбатида ҳамюртларимиз ҳам Исроилда бўлиб қайтишди.

Шу йил 19 март куни эса қўшма лойиҳа бўйича навбатдаги босқичга ўтилди. Унда намунавий оилавий сутчилик фермаларини ривожлантириш тажрибаси ўрганилади. Ҳар бир оилавий ферманинг 1,5 гектарлик молхона ва сигир соғиш хоналари ҳамда 30 гектарлик экин майдони бор. Соғин сигирлар подаси 35 бошдан иборат. Соғиш мосламаларини Исроилнинг «Цахан» фирмаси таъминлаган. Ферманинг умумий баҳоси 70.000 АҚШ долларига тенг.

Лойиҳа бўйича биринчи йили ҳар бош соғин сигирдан 5000 килограммдан сут соғиб олиниши керак. Ҳозир говмишларнинг кунлик маҳсулдорлиги 18 килограммга етди. Фермани қуришга икки томондан кредит ажратилган. Ўзбекистон бизнес фондидан беш йил муддатга 2 миллион сўм берилади. Халқаро Меҳр-шафқат корпуси ажратган 500 минг сўм маблағ эса касалхона, болалар боғчалари ва мактабларга тарқатилган сут маҳсулотлари ҳисобига қайтарилади.

МАШИНА-ТРАКТОР ПАРКЛАРИ АФЗАЛЛИГИ

Шарҳ

Қишлоқда туб ўзгаришларни амалга ошириш, деҳқонларда ҳақиқий мулкдорлик ҳиссини шакллантириш, деҳқон меҳнатини хўжалик фаолиятининг пировард натижалари билан боғлаш, моддий манфаатдорликни оширишнинг иқтисодий воситаларидан самарали фойдаланиш борасида мамлакатимиз раҳбари Ислом Каримов белгилаб берган тамойилларни тўла рўёбга чиқариш бўйича жуда катта ишлар амалга оширилмоқда. Бу борада куни кеча қабул қилинган икки муҳим ҳужжат — «Шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликларини давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш ҳамда мамлакатни озиқ-овқат билан таъминлашда уларнинг ролини кучайтириш борасидаги чора-тадбирлар тўғрисида»ги Президент фармони ва Вазирлар Маҳкамасининг «Машина-трактор паркларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва уларнинг фаолияти самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори бунинг яна бир ёрқин далили бўлди.

Қишлоқда бозор муносабатларини шакллантириш йўлида қилинаётган жуда катта саъй-ҳаракатлар ўзининг салмоқли самараларини бера бошлади. Шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликларига ер ажратиб бериш натижасида деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари етиштириш анча кўпайди, аҳолини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш яхшиланди. Қишлоқ аҳолисининг иш билан бандлиги ортди. Бугунги кунда шахсий ёрдамчи хўжаликлар 650 минг гектар суғориладиган майдонда деҳқончилик қилмоқда. Улар умумреспублика миқёсида картошка ва сабзавот ҳажмининг салкам 70 фоизини, гўштнинг 80 фоиздан кўпроғини, сутнинг қарийб 90 фоизини етиштирмоқда. Бу ҳазилакам иш эмас. Ҳозир деҳқончилик хўжаликлари сони қарийб 20 мингга етди, уларда 110 мингга яқин киши меҳнат қилмоқда.

Айни чоғда жойларда шундай хўжаликлар фаолиятига айрим ташкилотлар томонидан аралашишга йўл қўйилмоқда. Улар учун ажратиб берилаётган ерларнинг сифати баъзида паст бўлиб, улардан самарасиз фойдаланиш ҳолларига дуч келинмоқда. Боз устига, уруғлик ва кўчатлар, ем-хашак ва ветеринария препаратлари, ўсимликларни ҳимоя қилиш воситалари ва ихчам техника сотиш тизими дуруст йўлга қўйилмаган, сервис хизмати кўрсатиш паст даражада. Етиштирилган қишлоқ хўжалик маҳсулотларини сотишда қийинчиликлар мавжуд.

Фармонда бу борадаги ишларни ўнглаб олиш юзасидан кенг кўламли чора-тадбирлар белгиланган. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришда якка тартибда маҳсулот етиштирувчиларнинг ролини кучайтириш, уларнинг қонуний ҳуқуқ ва манфаатлари ҳимоя қилинишини таъминлаш, шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликларининг самарали ишлашини ташкил этишда амалий ёрдам кўрсатиш, улар учун ер ажратиб беришда тегишли тартиб ўрнатиш, хўжасизлик фактларининг олдини олиш, ажратиб берилган ер эгалари улардан оқилона ва самарали фойдаланишларини назорат қилиш юзасидан тегишли ташкилотлар зиммасига аниқ вазифалар юклатилди. Жумладан, энг яхши товар ишлаб чиқарувчиларни рағбатлантириш тариқасида уларга бериладиган ер майдонларини суғориладиган ерларда 0,25 гектардан 0,35 гектаргача, лалми ерларда эса 0,5 гектардан 1 гектаргача кўпайтирилади ва аксинча, ердан хўжасизларча фойдаланиш ҳоллари аниқланган тақдирда тегишли қонунларга мувофиқ равишда уни қайтариб олиш кўзда тутилади.

Республика шахсий ёрдамчи хўжаликлар уюшмаси негизида «Узулгуржимевасабзавот» акциядорлик компанияси ҳузурида тузиладиган шахсий ёрдамчи деҳқон хўжаликлари уюшмаси бу борадаги барча ишларга бош-қош бўлади. Уюшма Қорақалпоғистон Республикасида, барча вилоят ва туманларда тегишли бўлинмалар билан бирга ташкил этилади. Уюшма маблағлари шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликларининг ишлаб чиқариш фаолиятидан ихтиёрий ажратмалар ҳамда ўз маблағлари ҳисобидан ҳосил бўлади. Айни вақтда уюшма ҳузурида шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликларини қўллаб-қувватлаш жамғармаси тузилади. У ҳам ўз маблағлари манбаларига эга бўлади.

Шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликларини ривожлантиришга давлат томонидан жуда катта мадад берилади. Хусусан, Молия вазирлиги уюшмага айланма маблағлар ажратиб беради. Улар учун махсус тракторлар ишлаб чиқариш йўлга қўйилади. Машина-трактор парклари таркибида шундай хўжаликларга техника ёрдами кўрсатувчи ихтисослаштирилган бўлинмалар тузилади. Энг муҳими — уюшма ҳамда жамғарма, шунингдек, улар ташкил этадиган ва қишлоқ хўжалик маҳсулоти етиштирувчиларга хизмат кўрсатадиган шўъба корхоналар давлат томонидан рўйхатга олинган пайтдан бошлаб беш йил муддатга даромад солиғи тўлашдан озод этилади.

«Машина-трактор паркларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва уларнинг фаолияти самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарор ҳам моҳиятан фармоннинг ўзига хос мантиқий давоми бўлиб, унда қишлоқ хўжалигига ишлаб чиқариш -техника хизмати кўрсатишни яхшилаш вазифалари белгилаб берилган.

Маълумки, бундан икки йил муқаддам тажриба тариқасида ташкил этилган машина-трактор парклари ўзини оқлади. Мавжуд техниканинг бир жойга жамланиши, уларни марказлаштирилган тартибда таъмирлаш ва зарур эҳтиёт қисмлар билан таъминлаш, деҳқончилик юмушларини шартнома асосида бажариш яхши самара берди. Парклар серунум «Кейс» ғалла комбайнлари, «Магнум» ҳайдов тракторлари билан тўлдирила бошлади.

Эндиликда бу тажрибани ҳамма жойда кенг ёйиш мақсадида республика давлат мулки қўмитаси ва «Ўзқишлоқхўжаликтаъминоттузатиш» давлат кооператив қўмитасининг фаолият кўрсатаётган машина-трактор парклари ва қишлоқ хўжалик техникасига ишлаб чиқариш техника ва сервис хизмати кўрсатиш корхоналари негизида давлат-акционерлик машина-трактор парклари ташкил этишга қарор қилинди.

Давлат-акционерлик машина-трактор парклари жуда катта молиявий имкониятга эга бўлади. Жумладан, уларнинг айланма маблағларини тўлдиришга бу йил республика бюджетидан 1 миллиард 314 миллион сўм ажратилади.

Қарорда қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштирувчи майда товар ишлаб чиқарувчиларга уларнинг буюртмалари бўйича сервис хизмати кўрсатиш масалаларига алоҳида эътибор берилган. Бу иш «Узқишлоқхўжаликтаъминоттузатиш» давлат кооператив қўмитаси зиммасига юклатилган. Шу мақсадда машина-трактор парклари таркибида ихтисослаштирилган бўлимлар очилади. Қўмита, шунингдек, республикада хорижий қишлоқ хўжалик техникасига сервис хизмати кўрсатиш бўйича «Ўзкейссервис» қўшма корхонаси ташкил этади, механизаторлар ва муҳандис-техник ходимларни чет эл техникасини ишлатиш ва уларга хизмат кўрсатиш қоидалари бўйича мунтазам ўқитилишини таъминлайди.

Шунингдек, қарорда тегишли ташкилотларга паркларга фойдаланиш эҳтиёжлари ва машина-ускуналарга техник хизмати кўрсатиш учун мойлаш материаллари етказиб бериш, қишлоқ хўжалик техникасига эҳтиёт қисмлар, узеллар ва агрегатлар ишлаб чиқаришни ташкил этиш дастурини тайёрлаш вазифаси топширилган.

Юқорида зикр этилган фармон ва қарор қишлоқда амалга оширилаётган туб иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштиришга янада барқарорлик бағишлайди. Уларнинг мукаммал ижросини таъминлаш тегишли ташкилотлар зиммасига юклатилди. Фикримизча, энди ҳамма иш ана шу ташкилотлар раҳбарларининг ташкилотчилик ва ташаббускорлигига боғлиқдир.

**Ёқуб ИБРОҲИМОВ.
(ЎзА).**

ФИРДАВС БОҒИДЕК ТАРОВАТЛИ

Заҳириддин Муҳаммад Бобур ва Муқимий назари тушган Риштонда Наврўзи олам шодиёналари туман ташкил топганлигининг 70 йиллиги тўйига уланиб кетди

Риштон-водийнинг энг хушманзара, дилкушо жойларидан бири саналади. 139 мингдан зиёд аҳоли яшаётган туманда пахта, ғалла ва бошқа деҳқончилик маҳсулотлари билан бирга қимматбаҳо табиий бойлик — нефть, газ олинмоқда. Риштоннинг қандак ўриклари, новвотранг узумлари, девзираси, сополдан ишланган сержило кулолчилик маҳсулотлари довруғи жаҳонга машҳур.

Туманда 70 йил давомида катта ишлар амалга оширилди. Меҳнаткашларнинг фидокорона меҳнатлари туфайли қишлоқ хўжалиги ривожланган, саноатлашган, замонавий чиройга эга бўлган туманга айланди. Мана олти йиллирки, туманда мулкчиликнинг турли шакллари ривожлантирилмоқда, мустаҳкамланмоқда.

Байрамга тайёргарлик туманда анча илгари бошланган эди. Барча жойларда тозалик ва ободончилик ойлиги ўтказилди. Кўчалар, маҳаллалар, майдонлар, дала шийпонлари таъмирланди, тозаланди, 150 мингдан зиёд мевали ва манзарали дарахт кўчатлари ўтказилди, гулзорлар барпо қилинди. Боғлар, йўллар ёқасидаги дарахтларга шакл берилди. Бу ишларга Наврўзни ўтказиш ташкилий қўмитаси аъзолари, хўжалик раҳбарлари бош-қош бўлдилар. Риштон тумани тарихига оид «Фирдавс боғи» китоби нашр қилинди. Кулолчилик буюмларига Наврўз ва туманнинг тарихига оид сержило тасвирлар туширилди.

Наврўз тантаналари тумандаги кам таъминланган оилалар, шунингдек уруш ва меҳнат фахрийлари ҳолидан хабар олишдан, уларга Наврўз совғаларини топширишдан бошланди. Уйма-уй юриб, совғалар улашилди. Туман ҳокими М. Зокиров «Дутор» жамоа хўжалигида яшовчи 80 ёшли уруш фахрийси, Қаҳрамон Тўхтасин Аҳмедов ҳузурида бўлганда қарияннинг севинчи чексиз эди. Фахрий отахон қанча эъзозланса оз, чунки у 50 йиллик меҳнат фаолиятини халқга бағишлади. Уруш йиллари Қаҳрамон бўлди. Наврўз касалхоналардаги беморлар қалбига севинч-шодлик олиб келди, уларнинг ҳолидан хабар олишди, ноз-неъматлардан баҳраманд этилди. Мактаб ўқувчилари, болалар боғчалари тарбияланувчиларининг шодлиги оламга сиғмасди.

Ўша куни қишлоқ ва маҳаллаларда 42 жойда дош қозонда сумалак пиширилди, меҳнат аҳли тўкин-сочин дастурхонга таклиф этилди. Гўзаллик, нафосат байрами дала меҳнаткашларига куч-қувват, ғайрат-шижоат бахшида этди. Шу куни «Риштон» жамоа хўжалигининг Тўда, Авазбой участкалари 2-бригадалари даласида плёнка остига чигит

Далаларни Наврўз кезганда

экилди. М. Топиболдиев номли жамоа хўжалигининг миришкор деҳқони Турдали Раҳмонов бошлиқ бригадасида 4 гектар майдондаги картошкага биринчи ишлов берилди. Кулоллар Ўзбекистон мустақиллигининг 6-йиллигига бағишланган жуда чиройли буюмларни ясашга киришдилар.

Савдо ярмаркасида бир ҳафта мобайнида маҳаллий саноат моллари, нон маҳсулотлари, хўжаликларнинг ўзларида етиштирилган ноз-неъматлар харидорларга тақдим этилди.

Байрам иштирокчилари Марказий ўйингоҳга тўпланишганда Наврўзга янада файзу барака қўшилди. Карнай-сурнай садолари чор-атрофга байрам саломини йўллаб турди. Хушовоз хонанда-созандалар ижро этган куй-қўшиқлар кўнгилларга ором бахш этди. Ўйингоҳда спортнинг бир неча турлари бўйича беллашувлар қизғин давом этди.

Ўйингоҳга йиғилганларни Риштон тумани ҳокими Муроджон Зокиров баҳор байрами ва туман ташкил топганлигининг 70 йиллиги билан қизғин табриклади. Шу пайт гулғунчадай чиройли «Баҳорой» майдонда пайдо бўлди. У байрам иштирокчиларига кўклам саломини йўллади, рақсга тушди. Мотоциклчилар Ўзбекистон Республикаси байроғини кўтариб майдонга кирди, улар ортидан тумандаги саноат, қурилиш корхоналари, жамоа хўжаликларининг безатилган, хилма-хил маҳсулотларни намойиш этувчи автомашиналари бирин-кетин кириб келди. Наврўз байрамини ўтказиш қўмитаси ва ҳакамлар ҳайъати кўргазмаларда намойиш қилинган саноат ва қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг тури, сифатига қараб баҳо бердилар. Конкурс ғолибларига қимматбаҳо совғалар топширилди.

Учариқлик кекса полвон Мусажон Юсупов ўз шогирдлари билан чаққонлик, эпчиллик ўйинларини кўрсатиб, туман ҳокими совринига муяссар бўлди. Ошпазлар, қандолатчилар, нонпазлар ҳам синовдан ўтишди. Риштон тумани матлубот жамияти новвойлари тайёрлаб пиширган маҳсулотлар ҳамманинг диққат-эътиборини тортди, ҳакамлар томонидан юқори баҳоланди. Тантаналар одамлар қалбига қувонч бағишлади.

М. РАҲИМЖОНОВ.

Илм-фан фидойилари

БОТИНДАГИ ҚУДРАТ

Тангри одамзотни мукаммал қилиб яратди. Унинг ботинига сон-саноқсиз сиру синоатни ниҳон айлади. Одамнинг туғилиши кашфиёт эмас, аммо ҳар бир инсон кашфиёт яратишга, оламшумул ишлар қилишга қодир. Албатта, бу яширин имкониятлар «булоғи» очилмаслиги, яъни инсон ўзининг бу истеъдодини англамай, сезмай ўтиб кетиши мумкин. Хўш, ўша ниҳон истеъдод булоғининг устидаги тошни «туртиб» юборувчи куч нимада?

Ота-онанинг тарбияти, устознинг рағбати, деб ҳам жавоб қилиш мумкин бу саволга. Аммо ўзликда яширинган ботиний истеъдодни уйғотишга ирода кучининг ўта мустаҳкамлиги орқали эришилади аслида.

Дунё яралгандан буён минг йиллар давомида фан оламида қилинган кашфиётларнинг ана шу кучга боғлиқлик жиҳати бор. Бугунги кунда оддий ҳолга айланган кашфиётларга осонгина эришилмаган. Ойлар, йиллар бадалида қилинган бетиним меҳнат, изланишлар, ички истеъдодни намоён этиш, уни тарбиялаш туфайли рўёбга чиққанлиги аниқ.

Самарқандлик олим Қудрат Асқаров ўзлигидаги ана шу ботиний кучни топа билди. Бу осон кечмади. Улар замирида катта, мураккаб ҳаёт йўли ётади.

Асримиз ўрталарига келиб фанда биокимё соҳасига эътибор кучайди. Бу асосли эди. Ер ости ва усти қазилмалари, табиий захиралар битмас-туганмас эмас. Уларнинг ҳам адоғи бор. Шу боис олимларнинг гарданига мавжуд захиралардан унумли фойдаланиш, чиқитсиз ишлаш технологиясини жорий этиш, улар ўрнини боса оладиган сунъийсини яратиш ташвиши тушди.

Буни 1970 йилда қоракўлчиликда микроэлементларнинг қўлланиши билан боғлиқ долзарб мавзуда диссертация ҳимоя қилган Қадрат Асқаров ҳам барча кимёгар олимлар сингари чуқур тушунар эди. У ҳаёт молекулалари ҳисобланмиш порфиринлар муаммоси юзасидан иш олиб борар экан, ана шу масалани назардан қочирмади. Олим ўз изланишларини давом эттириб, муваффақиятни ҳаётнинг ўзидан ахтарди ва топди.

Ипак қуртининг мўъжизакор хусусиятлари то ҳануз инсониятни ҳайратга солиб келади. Ипак қурти организми, таъбир жоиз бўлса, мукаммал табиий механизм, «фабрика»дир. Қурт ипак «ишлаб чиқариш» билан биргаликда кўплаб фойдали моддаларни синтез қилади. Чунончи, ипак қурти ахлатида йигирмадан ортиқ элементлар мавжуд. Ана шуларни аниқлаган олим ипак қурти чиқиндисидан порфирин ажратиб олса бўлмасмикан, деган фикрга келди.

Яна тинимсиз изланишлар, кузатишлар, таҳлиллар, тажрибалар бошланди. Шу асосда «Пиллачилик чиқиндиларидан порфиринлар ва биологик актив моддалар ажратиб олиш, модификациялаш ҳамда улардан самарали фойдаланиш» мавзусида докторлик диссертацияси тайёрланди.

Яратилган янги технология халқ хўжалигида тадбиқ этишга тавсия этилди. Олим эришилган муваффақият билан чекланиб қолмади. У ўтган йиллар давомида мамлакатимиз халқ хўжалигини тараққий эттириш йўлида ўз изланишларини давом эттирмоқда. Зеро, илм ҳадсиз, унинг чексиз-чегарасиз имкониятлари мавжудки, ҳақиқий олимнинг фан дунёсидан ортга чекиниши асло мумкин эмас.

Ҳозирда Самарқанд тиббиёт институти проректори Қудрат Асқаров ўз билимини талабаларга ўргатаётир. Унинг раҳбарлигида ўнга яқин фан номзоди ва докторлик ишлари ёқланди. Биокимё соҳасини ривожлантириш йўлида ёзилган 300 га яқин илмий-услубий мақолалар, фанда қилинган кашфиётлар учун берилган ўндан ортиқ муаллифлик гувоҳномаси, бир неча монографик ва ўқув-услубий рисолалар... Бу олим умрининг негизи, ўзагини ташкил этади.

Олимнинг бахти нимада? Назаримда, ўз ботинидаги яширин кучни уйғота билганида. Бу йўлда заҳматли умр кечирганида. Зеро, ҳар бир инсон тараққиёт учун ботинидаги истеъдодни юзага чиқаришга қодир. Фақат ирода кучи собит бўлса, бас!

Ихтиёр МУРОДОВ,
кимё фанлари номзоди.

Банк тизимида ислоҳот қандай бормоқда?

ТЎЛОВ ИНТИЗОМИ ҚАТЪИЙ

Республика ихтисослаштирилган акционерлик-тижорат «Ғаллабанк»нинг Сирдарё вилояти бўлимида мижозлар ўртасида тўлов тизимини яхшилаш, дебитор-кредитор қарзларни бартараф этиш, Вазирлар Маҳкамасининг маҳсулотга олдиндан 15 фоиз ҳақ тўлаш тўғрисидаги қарори ижросини назорат қилишга алоҳида эътибор берилмоқда. Ҳукуматнинг бу борадаги сиёсати мижозларга батафсил тушунтирилиб борилаяпти. Натижада мижозлар ўртасидаги ўзаро ва улар билан ҳамкорликда ишлаётган корхоналар орасидаги қарзлар бирмунча камайди. Эришилаётган ижобий натижалар халқ хўжалигининг барқарор фаолият кўрсатишига яқиндан ёрдам бермоқда. Қуйида бу борада амалга оширилаётган ишлар, мижозларга хизмат кўрсатиш даражасининг яхшиланиб борилаётганлиги, банкда иқтисодий ислоҳотларнинг қай тарзда амалга оширилаётганлиги тўғрисида ҳикоя қилинади.

Банк бўлимида 75 мижоз мавжуд бўлиб, уларнинг асосий қисми вилоят дон маҳсулотлари ишлаб чиқарувчилари ҳиссадорлик уюшмасининг корхоналаридир. Мижозларнинг ҳисоб-китоб ишларини яхшилаш асосий вазифа қилиб қўйилган. Ҳар ойда бир марта ўтказиладиган молиявий кунда ушбу долзарб масалалар муҳокама қилинади. Натижада қарзлар камайишига эришилмоқда.

Масалан, 1996 йилнинг январь ойидаги аҳволни 1997 йилнинг шу даври билан таққослайдиган бўлсак, натижалар яққол кўзга ташланади. Ушбу давр мобайнида кредитор қарзлар 112403 минг сўм, дебитор қарзлар эса 75302 минг сўмга камайганлигини кўриш мумкин. Ўтган йили ғалла ўрим-йиғими даврида турли шаклда фаолият юритаётган хўжаликлар ва деҳқон-фермер хўжаликлари ўртасида ҳам 58000 минг сўм дебитор қарзлар камайтирилишига эришилди. Шу билан бирга асосий мижоз ҳисобланган корхоналарга борилиб мазкур масалалар таҳлил қилинмоқда. Бултур Оқолтин дон маҳсулотлари ҳиссадорлик жамияти, Янгиер нон заводи ҳиссадорлик жамиятида бундай тадбирлар ўтказилди.

Банк бўлими вилоятда ғаллачиликни ривожлантиришга ҳам муносиб ҳисса қўшиб келаяпти. Ўз вақтида ажратилаётган кредитлар салмоғи, Вазирлар Маҳкамасининг қарорига асосан етиштирилаётган дон учун олдиндан 40 фоиз миқдорида аванс берилаётганлиги фикримизнинг далилидир. Бу борада ўтган йилги амалга оширилган ишларни олиб кўрайлик. Февраль ойининг охиригача 39 миллион 595 минг сўм маблағ 40 фоизлик аванс сифатида берилди. Дон маҳсулотлари корхоналари учун 225 миллион 610 сўм миқдорида имтиёзли кредитлар ажратилди. Бу етиштирилган ғалла ҳосилини ўриб-янчиб олишда муҳим аҳамият касб этди.

Банк бўлими жорий йилда ҳам ғаллачиликни ривожлантиришга ўз ҳиссасини қўшиш учун интилаяпти. Вазирлар Маҳкамасининг қарорига мувофиқ жорий йилги етиштирилаётган дон учун шу кунгача 104 миллион 150 минг сўм аванс сифатида ажратилди. Бу йиғиштириб олинадиган жами ғалла харид нархининг 40 фоизини ташкил қилади.

— Мижозлар ўртасида ҳисоб-китоб ишлари ўз вақтида амалга оширилиши лозим, — дейди «Ғаллабанк» Сирдарё бўлими бошқарувчиси Фахриддин Ялғашев. — Бунинг халқ хўжалигига фойдаси ниҳоятда катта. Акс ҳолда эса ўзаро бир-биридан қарздорлик ҳолати вужудга келади. Бу табиийки, корхоналарнинг барқарор ишлашига халақит беради. Бизда мижозлар ўртасида ана шундай дебитор-кредитор қарзларни камайтириш, имкони бўлса уларни бартараф этиш учун чора-тадбирлар кўрилмоқда.

Ҳукуматимизнинг маҳсулотни олишда унга олдиндан камида 15 фоиз миқдорида ҳақ тўлаш тўғрисидаги қарорининг ижроси ҳам банкнинг қатъий назоратида. Бунда аввало маҳсулотни олмоқчи бўлган томоннинг иқтисодий аҳволи тўла ўрганилиб, кейин шартномалар имзоланишига рухсат берилади. Кейин 60 кун ичида пулнинг қолган қисми келиб тушиши назоратга олинади.

Банк жамоаси вилоятда нақд пул тушумини яхшилашга ҳам муносиб ҳисса қўшаяпти. Бу борада режа асосида иш олиб борилмоқда. Назорат қилувчи ташкилотлар вакиллари билан биргаликда жойларга бориб мунтазам равишда текширишлар ўтказилаяпти. Натижада ўтган бир йил мобайнида бир неча жойда касса аппаратлари ўрнатилди. Шу боис илгаригига қараганда банкка пул топшириш сезиларли даражада кўпайди.

Банкда хизмат кўрсатиш даражаси такомиллашиб, мижозларга кўрсатилаётган хизмат турлари кўпайиб бормоқда. Иш жараёнларининг барчасини замонавий компьютерлар амалга ошираяпти. Муассасанинг иқтисодий аҳволи ҳам яхши.

Ўтган йили қарийб икки миллион сўмлик замонавий янги техника сотиб олиниб, ўрнатилди. Айни пайтда мижозларга жаҳон талаблари даражасида хизмат кўрсатиляпти. Ҳозир бир кунда республиканинг исталган жойига пул ўтказиш мумкин.

Хуллас, хизмат кўрсатиш маданиятининг яхшиланиб, хизмат турларининг кўпайиб бораётганлиги, мижозлар билан яқин алоқа ўрнатилганлиги улар сонининг ошиб бориш имконини бермоқда. Молиявий муассаса вужудга келганда мижозлар сони тўртта бўлса, ҳозир улар 75 тага етганлиги ҳам фикримизнинг далилидир. Энг муҳими, мижозлар орасида халқ хўжалигининг турли соҳаларида фаолият юритаётган жамоалар бор.

Биз банкда Гулистон туманидаги Усмон Ҳосир номли жамоа хўжалигида жойлашган «Бирлашган» деҳқон-фермер хўжалиги бош ҳисобчиси Маъмур Бобоевни учратдик. У билан кўрсатилаётган хизмат даражаси, мижозлар билан банк ўртасидаги муносабат тўғрисида суҳбатлашдик.

— Деҳқон хўжалиги ўтган йили баҳорда ташкил бўлган, — дейди Маъмур Бобоев. — Биз мазкур банкда мижоз бўлган ташкилот ва корхоналарнинг вакилларидан бу ердаги хизмат кўрсатиш даражаси ниҳоятда яхши эканлигини эшитгандик. Шу боис ҳеч иккиланмасдан бу ерда ҳисоб-рақамини очдик. Жамоанинг хизматидан кўнглимиз тўқ. Уларнинг хушмуомалалиги, зарур бўлганда турли маслаҳатлар бериши тўғрисини айтадиган бўлсак, кўпгина мижозларни жалб қилаяпти. Ҳозир хўжаликнинг иқтисодий аҳволи яхши. Ўтган йил 2 миллион сўмдан зиёд соф фойда билан якунланди.

Дарҳақиқат, банк фаолияти билан танишиб, мижозлар унинг хизматидан мамнун эканлигини сездик. Энг муҳими, улар билан яхши алоқа ўрнатилган. Талаб ва эҳтиёжлар ҳисобга олиниб, иш шу асосда ташкил қилинаяпти. Хуллас, муассасада иқтисодий ислоҳотларнинг изчил жорий этилаётганлиги ўзининг самарасини бермоқда.

— Шу йил 27 январда Вазирлар Маҳкамасида қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотларнинг бориши муҳокама қилинган йиғилишда Президентимиз хизмат кўрсатувчи муассасалар шаънига ҳам жиддий эътирозлар билдирди, — дейди банк бўлими бошқарувчиси Фахриддин Ялғашев. — Биз бундан тегишли хулоса чиқариб олдик. Ишимизни ушбу йиғилишда билдирилган камчиликларни бартараф этиш асосида ташкил қилаяпмиз. Мақсадимиз республикамизда олиб борилаётган ғалла мустақиллигига эришишга ўзимизнинг муносиб ҳиссамизни қўшишдир. Бунинг учун мавжуд имкониятлардан самарали фойдаланиб, барча чора-тадбирларни кўраяпмиз. Ниятимиз ғалла етиштирувчи хўжаликларга молиявий ёрдамни янада кўпайтиришдир.

Сирдарё вилояти ғаллакорлари жорий йилда 300 минг тонна дон етиштириш учун астойдил меҳнат қилмоқдалар. Режадаги ҳосилни олиш учун ҳозир барча хўжаликларда ишга жиддий киришилган. «Ғаллабанк»нинг вилоят бўлими жамоаси ҳам яратиладиган хирмонга ўз улушини қўшиш учун масъулиятни чуқур ҳис этган ҳолда меҳнат қилмоқда.

Ҳ. КАРИМОВ,
«Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

Касби туманидаги «Майманоқ» жамоа хўжалиги боғдорчилик ва узумчиликка ихтисослашган. Ўтган йили жамоа олма, шафтоли, бодом ва узумдан мўл ҳосил етиштирди. Айни чоғда жамоада янги кўчатлар экилиб, мевали боғ ташкил этиляпти.

СУРАТЛАРДА: 1. Хўжалик раиси Ғулом Ҳусанов жамоа аъзоси Лобар Абдуллаева билан ниҳол сифатини кўздан кечиришмоқда. 2. Бригада бошлиғи Тўлқин Жўраев, аъзолари Гулноза Саноқулова ва Мирза Маҳсудовлар кўчат экишмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

Фан ва техника янгиликлари

ЧЎПОННИНГ ЧИРОҒИ

Ўзбекистон фанлар академияси «Физика-қуёш» илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси олимлари яратган қуёш нуридан қувват олиб ишлайдиган трансформаторларнинг дастлабки нусхалари истеъмолчиларга жўнатилди. Унинг оғирлиги турига қараб 12 килограммдан 50 килограммгача бўлиб, кундузи қуёш нуридан «туйингач» 100 ваттгача қувват беради. Бу эса чўпон ўтовини электр билан таъминлаш, турли хил ихчам электр ускуналарини ҳаракатга келтириш ҳамда машина аккумуляторларини қувватлантириш имконини беради.

ФОСФОГИПСДАН ЎҒИТ

Республика фанлар академияси ўғит институти олимлари ва шу соҳа мутахассисларининг фосфогипс устида олиб борган изланишлари яхши самара берди. Таркибида олтингугурт, кальций, фтор, фосфор ва мелиорант моддалари бўлган янги ўғит Бухоро, Сурхондарё ва Тошкент вилоятларида синовдан ўтказилганда пахта, бошоқли дон ва бошқа экинлар ҳосилдорлиги бирмунча ортганлиги аниқланди. Шунингдек, унинг шўрланган ерларда етиштириладиган пахта ва бошқа ўсимликларнинг тузга чидамлилигини ошириш, тупроқ таркибини бойитиш хусусиятига эга эканлиги ҳам маълум бўлди.

Олмалиқ, Самарқанд ва Қўқон аммофос заводлари ҳудудида тўпланиб қолган фосфогипс янги ўғит учун хомашё бўлиб хизмат қилади.

(ЎзА)

ЖАҲОН ОЙНАСИ

• **СТОКГОЛЬМ**. Швеция ташқи ишлар вазири Лена Ели Вален Албаниядаги воқеаларни изоҳлар экан, мазкур давлатга зудлик билан инсонпарварлик ёрдами кўрсатиш лозимлигини таъкидлади. Шунингдек, у Швеция ҳукумати Албания халқига озиқ-овқат ва дори-дармон етказиб беришини маълум қилди. Бундан ташқари, Швеция ҳукумати Халқаро Қизил хоч қўмитасига 30 миллион крон миқдорида маблағ ажратди. Ушбу маблағнинг маълум қисми Албания учун мўлжалланган.

• **РАБОТ.** Бу ерда Ислом конференцияси ташкилотининг Ташқи ишлар вазирлари даражасида 16-сессияси бўлди. Сессияда Қуддус шаҳрида юз бераётган воқеаларга доир масалалар кўрилди. Унда Марокаш подшоҳлиги вакили мусулмонларни ҳеч қачон муқаддас шаҳар — Қуддусни тарк этмасликка даъват этди. Шунингдек, у Исроил ҳукуматининг мазкур шаҳарда яҳудийлар учун уй-жойлар қуриш режаси минтақадаги вазиятни янада кескинлаштиришга сабаб бўлишини таъкидлади. Сессия иштирокчилари фаластинликларни қўллаб-қувватлашга қаратилган «Бейт ал-мал» ислом жамғармасини тузишга қарор қилдилар.

• **ВАШИНГТОН**. Ҳалқаро валюта жамғармаси (ХВЖ) Грузиядаги иқтисодий ислоҳотлар жараёнини қўллаб-қувватлаш мақсадида бу мамлакатга 76 миллион АҚШ доллари миқдорида қарз ажратди. Грузия ушбу маблағнинг дастлабки қисмини шу йилнинг 4 апрелида олади.

ХВЖ мутахассисларининг таъкидлашича, бугунги кунда Грузияда иқтисодий ислоҳотлар жараёни анча муваффақиятли кечмоқда. Энг муҳими, ўтган йили илк бор мамлакат иқтисодиётида ўсиш қайд этилди.

• **ЕРЕВАН.** Арманистон ҳукумати мамлакат қамоқхоналарида сақланаётган озарбайжонлик барча ҳарбий маҳбусларни озод этишга қарор қилди. Бу ҳақда Арманистон ташқи ишлар вазирлиги баёнот берди.

Баёнотда таъкидланишича, Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг Тоғли Қорабоғ бўйича Минск конференцияси чақириғига жавобан Арманистон ҳукумати ана шундай қарорга келган.

• **ҚОҲИРА.** Миср президенти Ҳусний Муборак мамлакат бўйлаб фуқароларни умуммиллий рақамлаш ишини бошлаш ҳақида кўрсатма берди. Энди Мисрнинг ҳар бир фуқароси ўз тартиб рақами қайд этилган шахсий, пластик гувоҳнома билан юради. Ҳозир амалда бўлган шахсий гувоҳномалар уч йил давомида аста-секин муомаладан чиқарилади. Шу муносабат билан мамлакат президентига 35-сонли пластик гувоҳнома тақдим этилди.

• **ПАРИЖ.** ЮНЕСКО қарорига кўра, Миср президенти Ҳусний Муборакнинг рафиқаси Сўзан Муборак хоним «Ибн Сино» олтин медали билан тақдирланадиган бўлди. Сўзан хоним бу юксак мукофотга мамлакатда саводсизликни тугатиш, болалар таълим-тарбияси ва маданият соҳасидаги 15 йиллик фидокорона меҳнати туфайли сазовор бўлди.

ЖОРЖ БУШ ВАЪДАСИНИ БАЖАРДИ

НЬЮ-ЙОРК. АҚШнинг собиқ президенти, 72 ёшли Жорж Буш 3 минг 750 метр баландликдан парашютда сакраб, ярим аср аввал берган ваъдасини бажарди.

Аризона штатидаги чўлда Ж. Бушни журналистлар, унинг дўстлари ва ҳар эҳтимолга қарши тиббиётчилар кутиб турган эди. У ерга муваффақиятли қўнди.

Жорж Буш иккинчи жаҳон уруши даврида Америка ҳарбий ҳаво кучлари сафида хизмат қиларди. 1944 йил 2 сентябрда Ж. Буш бошқараётган самолётни япон ҳарбийлари уриб туширади ва унинг икки шериги ҳалок бўлади. Бушнинг ўзи эса парашютдан сакраб, Тинч океанига тушади. Шу пайт қаердандир етиб келган Америка сув ости кемаси уни қутқариб қолади. Ана ўшанда Жорж Буш яна бир марта парашютдан сакрашга аҳд қилган эди. Лекин у кейинги сафар жон сақлаш учун эмас, балки лаззат олиш учун сакрашини айтган.

БАРЧА ТАРМОҚ ЭЪТИБОРДА

Сирдарё туманининг пахтакор ва ғаллакорлари кўклам юмушларини кўтаринки руҳ, яхши кайфият билан бошлаганлар. Заршунослар 14 минг 76 гектар ерга чигит қадашни режалаштиришган. Шундан 1 минг 140 гектарида плёнка остида ғўза ўстирилади. Бунинг учун янги сеялка, плёнка, етарли миқдорда уруғлик ҳозирланди. Бу эса айни чоғда экиш суръатини оширишга хизмат қиляпти.

Ғаллакорлар ўтган йил кузда 8 минг 748 гектар майдонга уруғ сепишган эдилар. Мўлжал 31 минг 100 тонна дон етиштириб, унинг 17 минг 629 тоннасини давлатга сотиш. Ғаллачилик бригадалари аъзолари, ижарачи оилаларнинг фидокорона меҳнатлари туфайли майсалар ривожи кўнгилдагидек. Хўжаликларда ҳосилдорликни 50 центнерга етказиш ҳаракатида бўлган жамоалар ортиб бораяпти.

Туманда 840 гектар боғ бўлиб, шундан 475 гектари ҳосилга кирган. Шу кунларда дарахтларга шакл бериш, озиқлантириш, қатор ораларини ишлаш қизғин. Шунингдек, 509 гектар узумзорнинг 439 гектари ҳосил бераяпти. Бу йил 2198 тонна мева, 2582 тонна узум эл дастурхонига туҳфа этилади.

Иш қуролинг соз бўлса, машаққатинг оз бўлур, деганлар. Шу боис хўжаликларда техникани сифатли созлашга алоҳида эътибор қаратилган. Махсус гуруҳ аъзолари жойларда бўлиб, таъмирланган техника воситаларини синовдан ўтказишмоқда.

Ушбу туманда шоличилик ҳам ривожланаётир. Жорий йилда 11 минг 250 тонна шоли етиштирилиб, унинг 5 минг 530 тоннаси давлатга топширилади. 2 минг 244 тонна сабзавот олиш режалаштирилган. Пиллакорлар 71 тонна кумуш тола тайёрлашга аҳд қилишган. Бир сўз билан айтганда, қишлоқ хўжалигининг ҳамма тармоғига эътибор кучайтирилган.

Ҳозирги кунда Охунбобоев номли, «Малик» ширкатлар уюшмаси, «Синдоробод», Маманов номли хўжаликларда эртаги сабзавот экиш ишлари давом этмоқда. Механизаторларнинг ғайрат-шижоати туфайли далаларга етарли миқдорда маҳаллий ўғит чиқарилди.

— Бозор иқтисодиёти шароитида инсонга ғамхўрликни ошириш, меҳнаткашлар турмушини яхшилаш, уларни ижтимоий муҳофаза этиш олдимизда турган асосий вазифадир, — дейди Сирдарё тумани қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармаси бошлиғи Абдуқодир Бўронбоев. — Миришкор деҳқонларимиз эртанги ёруғ кунларга ишонч билан баҳорни қарши олишди. Кўклам нафаси уфуриб, деҳқон ғайратини жўш урдирди. Яхши ниятлар билан далага чиқди.

Раис ҳақ гапни айтди. Қаерда миришкор учун зарур шарт-шароит яратилган бўлса, ўша ерда меҳнат кўтаринкилиги авж олиб, бўлғуси мўл ҳосилга тамал тоши қўйилади.

Э. ТЎЛАГАНОВ,
«Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

Бухоронинг 2500 йиллиги олдидан

ХАЛҚ ДИЛИДАН, ТИЛИДАН ТУШМАГАН ҚЎШИҚ

Миноралар, сардобалар, карвонсаройлар, йўллар... Ҳар сафар Бухорои шарифга борганимда ҳайратдан ёқа ушлайман, хаёл уммонига ғарқ бўламан. Хаёлот эса мени олис-олисларга ва фақат қувваи ҳофизамизнинг ҳарчанд уринмаги билангина етиб боришимиз мумкин бўлган замонларга етаклаб кетади...

Бухоро номи энг қадимги манбаларда ҳам қайд этилади. Илмий археологик текширишлар натижаси ва кўплаб топилмалар бу маскан кишилик тарихининг барча босқичлари — полеолитдан то шу кунга қадар жаҳон маданиятида ўзига хос ўринга эга бўлганлигини тасдиқлайди, унинг ижтимоий, иқтисодий ва сиёсий ҳаётини яққол тасаввур этишимизга кўмаклашади.

Аҳли Бухоро учун қадим-қадимдан маданият, хусусан санъат ҳаётнинг ажралмас қисми бўлиб қолганлиги маълум. Шу маънода Х асрда яшаб ўтган машҳур тарихчи Абу Бакр Муҳаммад ибн Жаъфар Наршахий томонидан 943—944 йилларда яратилган «Бухоро тарихи» асари катта аҳамиятга эгадир. Наршахий ушбу асарида Бухоронинг қадимий маданияти, элнинг ижоди ҳақида ҳам тўхталиб ўтаркан, Шарқнинг мутафаккирларидан бири Абул Ҳасан Нишопурийнинг «Хазоин ул-улум» асаридан шундай маълумот келтиради: Эрон шаҳзодаси Сиёвуш Ибн Кайковус ўз хонадонидаги нохушликлардан чекиниб Жайхун дарёсидан ўтиб Турон шоҳи Афросиёбнинг олдига келди. Афросиёб уни яхши қабул этди ва ўзига куёв қилди. Айтишларича, барча мулкини унга топширади. Лекин орадан маълум вақт ўтгач, ғанимлар Сиёвуш билан Афросиёб ўртасида иғво гаплар юргиздилар ва натижада Афросиёб Сиёвушни ўлдиради. Шу муносабат билан Бухоро аҳолиси Сиёвуш ўлимига бағишлаб марсиялар, куйлар, қўшиқлар тўқиганлар. Наршахийнинг ёзишича, бу воқеалар милодимиздан 3 минг йил аввалги даврларда бўлиб ўтган!

Кези келганда, Исломгача бўлган даврда, яъни бундан 1400 йил аввал яшаб, санъатда катта из қолдирган Шарқнинг машҳур, серқирра, моҳир санъаткори, мовароуннаҳрлик Борбад Марвазий ҳақида, унинг ижоди ҳақида тўхталмай иложимиз йўқ. Биз юқорида тилга олган Сиёвушнинг ўлими, унинг хотирасига бағишланган қўшиқ «Сиёвуш қасоси» номи билан Борбад томонидан ижро этилган. Борбад бў қўшиққа ўзи куй басталаган ва халқ байрамларида, сайилларида, шунингдек Наврўз кунлари тантаналарида ўз мухлислари эътиборига ҳавола қилган. Йирик мутафаккир шоир Низомий Ганжавий ҳам ўзининг «Хусрав ва Ширин» достонидаги «Борбаднинг ўттиз таронаси» номли бобида санъаткорнинг ўттизта асари орасида «Сиёвуш қасоси» қўшиғини санаб ўтиши ҳам бежиз бўлмаса керак. Демак, бундан аён бўладики, бухороликлар қадимда ижод этган ушбу санъат асари бир неча юз йиллар халқ тилидан ва дилидан тушмай келган.

Ҳа, Бухоро азалдан ўзининг кўҳна маданияти, хусусан, мусиқа ва қўшиқчилик, айниқса бир неча минг йиллик мақом санъати тарихида ҳам ўзига хос бухороча услуб, йўл билан, ўз оҳангработи ва жилолари билан барча ҳудуд ва унинг аҳолилари орасида маълум ва машҳурдир. IX—X асрнинг буюк қомусий олими Абу Наср Форобийнинг ҳаёт ва фаолияти буни яна бир карра тасдиқлайди. Умрининг бир мунча даврини Бухорода таҳсил олиб, айни пайтда шу ерда ишлаб ўтказган Форобий Арастудан кейин Шарқда «Муаллими соний», яъни «Иккинчи муаллим» деган шарафли номга эришишида мазкур гўша муҳити ҳам сабаб албатта. Зеро, унинг мусиқага бағишланган машҳур «Китоб ул-мусиқа ал кабир», яъни «Мусиқа ҳақида катта китоб» асарининг яратилишида бу ерда олган билим ва тажрибаларининг ўзига хос таъсири бўлган, десак муболаға эмас.

Бухоро вилоятининг Рудек қишлоғида туғилиб ўсган Абул Ҳасан Рудакий нафақат буюк шоир, балки машҳур устоз созанда ва хонанда бўлган. Рудакий ҳақидаги бир манбада шундай ҳикоя қилинади. Сомонийлар сулоласи амирларидан Наср ибн Аҳмад (914—943 йилларда амирлик қилган) ўз яқинлари билан Марига боради. Шаҳар ҳавоси унга маъқул бўлиб қолади ва марказга, яъни Бухорога қайтишни бироз кечиктиради. Натижада унинг аъёнларию, ҳарбий ҳамроҳлари зерикиб, тезроқ она юртлари Бухорога қайтишни хоҳлайдилар. Лекин буни амирга билдириш ҳазил иш эмасди. Улар маслаҳатлашиб бу масалани ҳал этиб беришни Рудакийдан илтимос қиладилар. Бир куни кечқурун амир ўз яқинлари билан базми жамшид қуриб ўтирганда, суҳбат мавзуини атайлаб Бухорога ўзгартиришади. Шунда Рудакий созини қўлига олиб Амударёнинг гўзаллигини, Бухородаги машҳур Муллиён ариғи (анҳор)нинг мавжли сувларини, Бухоро шаҳрининг салобати, файзи-тароватини шу қадар таъсирчан қилиб куйлайдики, амир дарҳол базмни тўхтатиб, ҳатто оёқ яланг, енгил камзулда отига сакраб миниб, Бухоро томонга учади. Яқин кишилари йўл давомида етиб олиб, кийим ва бошқа либосларини кийдириб қўядилар. Ушбу ҳикоя бир томондан Рудакийнинг санъатда моҳирлигини, иккинчи томондан эса санъат ниҳоятда кучли таъсирга эга эканлигини ифодалайди.

Жаҳон тиббиётининг устозларидан бири бўлмиш машҳур ҳаким, «Тиббиёт отаси» деб ном олган Абу Али ибн Сино Бухоро атрофидаги Афшона қишлоғининг фарзанди. Ўз қобилияти, илми, билими ва заковати ҳамда бетиним меҳнати билан эришган ютуқлари уни жаҳонга машҳур қилди, Шарқда, Европада «Шайх-ур-раис», «Олимлар бошлиғи», «Табиблар подшоҳи» каби номларга сазовор бўлди. Ибн Сино жаҳон табобатида ўзига мангу ҳайкал қўйди. Унинг табобат соҳасида эришган яна бир ютуғи шу эдики, инсонларни даволашда мусиқа, қўшиқ санъатидан унумли фойдаланиб, унинг йўллари ва сабабларини мусиқага бағишланган 3 та йирик рисоласида таърифлаб берди. У ўзи яратган ушбу мусиқага бағишланган илмий рисолалари билан мусиқа терапияси назариясига асос солди.

Бухоро яқинидаги ҳозирги Шайх Баҳовиддин Нақшбанд зиёратгоҳидаги қишлоқда яшаган Шайх Раббоний (14-аср) диний эътиқоди кучли бўлиши билан бирга ўз замонасининг моҳир созандаси ҳам эди. Шайх Раббонийни Шайх Баҳовуддин ниҳоятда ҳурмат қилган. Улар қўшни бўлиб яшаганлар. XVII аср мусиқа назариётчиси Дарвишали Чангийнинг «Рисолаи мусиқий» асарида ёзилишича, ҳар тонг созанда чалган ёқимли куйларни Шайх Баҳовуддин иштиёқ билан тинглар эди.

XV асрда яшаган мусиқа илмининг билимдони Нажмиддин Кавкабий Бухорий эса нафақат етук мусиқашунос, бастакор, айни вақтда қобилиятли шоир ҳам эди. Мусиқа илми ва амалиётининг турли масалаларига доир асарлар яратган Кавкабий кавл, амал, рехта, саж, савт, нақш ва бошқа мусиқий йўналишларга бағишланган рисолалар муаллифидир. Шунингдек, у мақом йўлларига мос келадиган ғазаллар битган. Унинг машҳур «Рисолаи мусиқий» асари бизнинг кунгача етиб келган. Кавкабийнинг мусиқа соҳасидаги асарларидан энг йирикларидан, машҳурларидан бири — пайғамбаримиз Муҳаммад саллоллоҳу алайҳи васалламга бағишлаб Ҳусайний мақоми йўлида «Зарб ул фатҳ» услубида яратган мадҳияси бўлиб, бунга ўхшаш асар кейинчалик ҳеч қайси етук санъаткорлар ижодида учрамаган.

Кавкабий ўз рисоласида Бухорода туғилиб ўсиб, ижод қилиб, Бухоро санъатининг юксалишида ўзларининг салмоқли ҳиссаларини қўшган Ҳофиз Мирақ Бухорий, Ҳофиз Аваз Навжувоний Бухорий, устоз ўзбек Гижжаний Бухорий, Хожи Мирак ибн Мажруҳи, Чангий Бухорий, Хўжа Маҳмуд Ситораи Бухорий каби машҳур санъаткорлар ҳақида қимматли маълумотлар келтиради, ушбу санъаткорларнинг номлари Бухородан ташқарида ҳам машҳур бўлганлигини таъкидлайди. Айни вақтда Кавкабий-Бухорийнинг ўзи ҳам даврининг моҳир санъаткор — ижодкорлари бўлмиш Мавлоно Ҳасан Кавкабий, Мавлоно Ҳожа Муҳаммад, Мавлоно Ризо Самарқандий ва Мавлоно Боқи Жарроҳларнинг севимли устози бўлган. Айниқса унинг шогирдларидан Мавлоно Ҳасан Кавкабийнинг Бухоро санъати ривожида ўзига хос ўрни бўлиб, у «Зарб ул фатх» услубининг 9 хилини мерос қилиб қолдирган. Кавкабий ижоди ва илмий мероси нафақат Бухоро санъати тарихида, балки Шарқ халқлари санъати тарихида юксак ўринга эгадир. Ул зот томонидан яратилган илмий рисолалар нусхалари Тошкент, Душанбе, Петербург шарқшунослик институтлари фондларида сақланмоқда.

Нажмиддин Кавкабий Бухорийнинг давомчиси бўлмиш машҳур Дарвишали Чангийнинг хизматлари ҳам таҳсинга лойиқ. Дарвишали Чангийнинг «Туҳфатус-сурур» ёки «Рисолаи мусиқий» қўлёзма асари бизгача етиб келган бўлиб, бу рисола XVI—XVII асрлар мусиқий маданиятимиз ҳақидаги ягона манба сифатида катта илмий аҳамиятга эгадир. Чангий бу асарини Абдураҳмон Жомий ва Нажмиддин Кавкабий-Бухорий рисолаларидан илҳомланиб улар асосида яратган. Мусиқашунос, хонанда, ҳофиз, шоир ва олим Дарвишали Чангий айни пайтда Аштархонийлардан Имомқулихон саройи санъаткори ҳам эди. У ўз рисоласида ўша давр ва ундан аввалроқ яшаб ижод этган машҳур санъаткорлардан 40 дан ортиғи ҳақида аҳамиятли манбалар келтиради. Бастакор сифатида ўнлаб куйлар ижодкори эди у. Бухоро мусиқа маданиятидаги ўзига хос йўналишлардан бири Мавригихонлардир. Бу йўналиш XIX аср бошларидан шаклланиб, юксала борган, то шу кунгача Бухоро шаҳри ва вилоятида кенг тус олган. Номидан ҳам кўриниб турибдики, бу йўналиш Марв шаҳридан тарқалган бўлиб, кейинчалик Марвига деган сўз бузилиб, Мавриги бўлиб кетган ва асосан Бухорода тез ва кенг тарқалган. Мавригилар қўшиқ, рақс санъати вакиллари бўлиб, уларнинг ижоди асосан халқ, фолькор асарлардан ташкил топган. Либослари ҳам асосан миллий бўлган. Уларнинг услубида форсча, озарбайжонча услуб йўналишларнинг анъаналари ҳам билиниб турган. Мавриж — бир неча қисмлардан иборат мажмуа ёки йирик мусиқавий асар бўлиб, улар бир-биридан узилмаган ҳолда ижро этилган.

Бухоро санъати тарихида Бухоро мақом йўллари, Бухоро «Шашмақоми» ўзига хос аҳамият касб этади. Бу йўл қадимдан халқ санъатининг турли хил анъаналари билан бойиб, халқ ижоди асосида узил-кесил мукаммаллашган, Бухоро «Шашмақоми» XVIII асрга келиб тўлиқ шаклланиб бўлган. Унинг моҳир ижрочилари, бухоролик атоқли санъаткор Домла Халим Ибодов (XIX—XX аср), унинг устози Шарафхон устоз (XIX аср), Ота Жалол, Ота Гиёз устозлар Бухоро санъатининг ушбу йўналишида ўзларига хос услуб, йўналишлар яратиб, ижрочиликда улкан ютуқларга эришдилар.

Санъат — жонли гувоҳ: халқ ўз орзу-умидларини, қувончу ташвишларини шу санъат орқали ифодалайди, шу санъат воситасида келажак авлодга ўзидан ном-нишон қолдиради. Бухорода яратилган, лекин муаллифи номаълум яна қанчадан-қанча асарлар бугунги кунда Фанлар академиясининг Шарқшунослик ва Қўлёзмалар институтлари архивларида сақланмоқда.

Бир нарса аниқ. Биз ўз тарихимизни қанча кўп билсак, ўзлигимизни ҳам шунча яхшироқ англаймиз. Ўзлигини англаган халқнинг эса эртаси порлоқдир.

Ҳожиакбар ҲАМИДОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган халқ таълими ходими, тарих фанлари номзоди.

Олтин олма — дуо ол... Энг кўп ишлатиладиган ва мазмун теранлигига кўра ўзбек халқи феъл-атворини очувчи мақол шу бўлса, ажаб эмас. Зеро, дуо сотилмайди ёхуд сотиб олинмайди. У қалб тубидан шаффоф булоқ суви янглиғ ўз-ўзидан сизиб чиқади.

Меҳнат ва уруш фахрийси Солиҳ ота Муҳамедов ҳам шундай дуогўй отахонлардан. Салкам ярим асрдирки, турмуш ўртоғи Тоҳира она билан фарзандлари ва набираларини дуо қилиб яшайди. Шу боис ҳам Зангиота туманидаги Акмал Икромов номли фермерлар уюшмаси аъзолари то ҳануз маслаҳат олгани отахон ҳузурига ташриф буюришади. Солиҳ ота 74 ёшида ҳам тинч ўтирмайди. Жажжигина иссиқхона унинг эрмаги.

СУРАТДА: фермер Нажмиддин Хўжаев (ўртада) пири бадавлат ота-онадан дуо олмоқда.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

КУЛИНГ, УМРИНГИЗ УЗАЯДИ!

Сайловбой ЖУМАҒУЛОВ

КЕЛИН ИШГА ТУШДИ

ҳажвия

Биз ҳам келинли бўлармиканмиз, деб кўп орзу қилардик. Бу ўйлаганимизча, қийин эмас экан. Бир куни мактабни чала битирган ўғлимиз ўзига ўхшаган хом отинчани етаклаб келди. Шундай қилиб, осонгина келинли бўлиб қолдик. Келинимиз елиб-югуриб хизматимизни адо этарди. Хотиним тўйнинг бешинчи куни янги ашувласини бошлади.

— Хўжайин, тўйда чарчаб қолибман. Бир ой дам олиб келмасам бўлмайди. Сиз мен келгунча покизагина юриб туринг, «мен ёзувчиман» деб тумшуғингизни кўпам осмонга кўтараверманг. Келинга кўп гапирманг. Ҳозирги пайтда келинларга иш буюриш ҳам нозик масала бўлиб қолди. Сиз келинни аста-секин авраб ишлатинг, — деб тайинлади.

— Бўпти, келиндан ташвиш чекма, — дедим тезроқ чақагини ўчириш учун унга, — худо хоҳласа, авраб ишлатишни бошлаб ташлаймиз.

Эртасига тонг билан уни самолётга чиқариб қўйдим. Хотиннинг сўзи биз учун қонун. Аэровокзалдан тўғри уйга келдим-у, келинни авраб ишлатишни бошлаб юбордим.

— Келинжон, чироғим, — дедим мен унга, — мени ёзувчилигимни яхши биласан. Ёзувчи дегани газета-журналлардан ташқари радиога ҳам у-бу ёзиб туради. Радиода кўпдан буён ётган уч қисмли радиоинсцинировкам бор эди. Байрам муносабати билан шуни тезроқ тайёрлашаяпти. Ойни охири бўлгач, қалам ҳақини олиб кетинг, деб қўймаяпти. Ўша пулни нима қилишни билмай турибман!

— Отажон, қалам ҳаққингизни менга беринг, — деди келиним хурсандлигини яширолмай.

— Уни нима қиласан, болам?

— Тилло тиш қўйдирмоқчиман. Дугоналаримнинг оғизлари тиллога тўлган.

— Оҳ, келин, мени қаттиқ қийнаб қўйдинг-ку. Мен бу қалам ҳақимга тандир сотиб олиб, қўшнимиз Карим акага қурдирмоқчи эдим.

— Отажон, тандир сотиб олиш, уни қурдиришга бир мири ҳам сарфламанг. Уни ўзим бажариб ташлайман.

Келиним эрта тонгдан ишга тушди. Қурилишда ишлайдиган прораб акасидан машина олиб, Шимбайдан бир тандир олдирди. Уни ўз қўли билан қурди. Сўнгра тандирга икки кун олов ёқди. Учинчи куни тандир нон ея бошладик. Орадан ҳафта ўтмасдан яна келинимни авраб ишлатгим келиб кетди.

— Хўш, келинпошша, — дедим мен унга, — ёзувчи қайнотангни табрикласанг бўлади. — Катта театрнинг учта таниқли режиссёри яқинда ёзиб турган «Қизил хўроз» комедиямни талашиб қолишди. Охири жанжалга айланди. Ҳозир уларни ажратиб келаётирман. Учталаси ҳам «мен қўяман» деб тортишиб вазирликка кетишди. Каттагина қалам ҳақиси ҳам борга ўхшайди. Шуни қаерга сарфласам экан, деб бошим қотиб турибди-да!

— Ота, қалам ҳақини менга бера қолинг!

— Уни нима киласан, қизим?

— Тилло узук сотиб олмоқчиман. Турмушга чиққан дугоналаримнинг бармоқларида узуклари ялтираб турибди.

— Мен бу пулни бошқа бир ишга ишлатмоқчи эдим, — дедим атайин қийналган бўлиб, — мана бу ўн икки хонали уйнинг ичи-сиртини оқлатсам дегандим.

— Ота, қалам ҳақини менга берсангиз бўлди. Барча юмушларни ўзим бошлаб ташлайман.

Келиним ўз ишига пишиқ, чаққонгина экан. Яна қурилишда ишлайдиган акасини югуртирди. Дарров бир машина оҳак туширди. Уни катта идишда эритиб, темир элакдан ўтказиб, уч кун ичида уйнинг ичи-сиртини оппоқ қилиб, оҳаклаб ташлади.

Келинни ишлатишга ўргансанг, мазахўрак бўлиб қолар экансан. Буни бирдан ташлаш қийин экан. Хотинимни ўзи-ку, кетиш пайтида уни секингина авраб ишлатинг деганди. Бир ҳафтадан кейин уни яна алдаб ишлатгим келди.

— Келинжон, жигарим, — дедим мен унга. — ҳозиргина босмахона бошлиғининг ўзи менга ялиниб қўнғироқ қилди. Қирқ беш босма табоқ китобимга қўл қўйиб, охирги ҳарфларни теришга туширибди. Бир ҳафтадан кейин ҳақининг олтмиш фоизини олиб кетинг деяпти. Шунча қалам ҳақини қаерга ишлатишга бошим гаранг. Нима қилсам экан-а?

— Отажон, пулларингизни бегона қилманг, менга беринг, — деди келин қувонганича.

— Уни нима қиласан, келин?

— Битта олмос кўзли сирға оламан дегандим. Тенгдошларим аллақачон олишган.

Мен яна қийналгандек сўзладим.

— Бу пулга бировларни ёллаб уйнинг ёнига ёзги айвон қурдирсам дегандим.

— Ота, мен ёзги айвонга бир тийин харажат қилмасдан ўзим қураман!

Келиним мени яна ҳайрон қолдирганича енг шимариб ишга киришиб кетди. Қурилишда ишлайдиган акаси билан гапни бир жойга қўйиб қайтди. Биринчи куни тўрт кубометр тахта, иккинчи куни ўн бешта ёғоч, учинчи куни юз эллик дона шифер, ўттиз қути бўёқ ва икки дурадгор билан етиб келди. Хулласи калом, сизларга ёлғон, менга чин, икки ҳафтадан кейин ичи-сирти бўялган ажойиб ёзги пешайвон тахт бўлди.

Ойнинг охирида хотиним санаторийдан уйга келди. У ошхона ёнидаги ҳовури чиқиб турган янги тандирни, ичи-сирти оқланган уйни, кўзни қамаштирувчи пешайвонни кўриб, ҳайрон бўлиб қолди. Сўнгра барча воқеаларга тушунгач, бошимда ёнғоқ чақа бошлади.

— Эркакман деб белбоғ боғлаб юришга уялмайсизми? — деди хотиним хафа бўлиб, — келинни авраб ишлат деганда, мен шунақа ишлатинг дедимми? Энди мана бу эл-юртга, қўни-қўшниларга қайси юзингиз билан қарайсиз?

Кўп ўтмасдан келинимиз барча воқеани билиб олди. Радиодан кетаётган ҳеч қанақа радиоинсценировкам ҳам, катта театрда ҳеч қандай комедиям, босмахонадаям терилаётган ҳеч қандай қирқ беш босма табоқ китобим чиқмаган эди. У аччиқланиб ташқарига чиқмай қўйди. Бизлар эса, шу кунларда келинимизга тилло тиш қўйдириш, олтин узук ва олмос кўзли тақинчоқ сотиб олиш учун қариндош-уруғларимиздан қарз кўтариб юрибмиз.

Қорақалпоқ тилидан Ёркул УМАРОВ ўгирди.

АФАНДИ НИМА ДЕГАНИ?

Халқ ўртасида кенг тарқалган севимли латифалар қаҳрамонининг исми бўлган Афанди сўзи аслида «жаноб» маъносини билдирган. XI-XII асрларда Эронда қудратли давлат барпо қилган турклар кўп ўтмай, Кичик Осиёни ва Византия мулкини босиб олдилар.

Византиянинг юксак маданияти, ўз навбатида, туркларга ҳам таъсир ўтказди. Жумладан, бир қанча грекча сўзлар турк тилига сингиб уни бойитди.

«Ауфентис», яъни «жаноб», «ҳукмдор» маъноларини англатувчи сўз шулар жумласидандир. Кейинчалик бу ибора «эфенди» шаклида шахс исмига қўшиб айтиладиган ва тахминан, «ҳурматли» деган маънони билдирадиган сўз бўлиб қолди.

Алдамоқчими?

Ўзбек халқ эртакларидаги Алдаркўса анқов, гул, бефаҳм, лақма, соддадил одамларнигина эмас, балки кўринган ҳар қандай одамни лақиллатадиган, ҳатто мени ҳеч ким алдай олмайди, деган мақтанчоқларни ҳам, шу ерда туриб туринг, мен алдар халтамни олиб келиб сизни алдайман деб, чув тушираднган машҳур уддабурон бир кимса.

Венгер тилида «алдар» сўзи бошлиқ, қоровуллар бошлиғи, осетин тилида «алдар», «ардар» эса жаноб, афанди, бек, хўжайин сингари маъноларни ифодалайди.

Демак, аслида Алдаркўса сўзи Алдаркўсам тарзида машҳур раҳбар, донгдор йўлбошчи маъноларини англатган. Алдаркўсам бирикмаси, Алдаркўса тарзида ўзгариб, ижобий, кейинчалик салбий образ бўлиб қолган.

Латифа айтайми?

Латифа-арабча лутф, латиф сўзларидан келиб чиққан бўлиб, ўзбекча юмшоқ, нафис, нозик маъно билдирадиган оғзаки ижод жараёнидадир.

Латифалар ёзма манбаларнинг кўрсатишича, YIII асрларда Эрон, Хуросон ва Урта Осиё ерларида араб ҳалифалари ва уларнинг маҳаллий маъмурларига қарши кураш ниҳоятда кучайган бир даврда кўп тўқилган.

М. АҲМАДЖОНОВ тўплаган.

МАДАНИЯТ ЖАБҲАСИДА

Чимбой тумани маданият уйининг «Бес парде» фольклор этнографик ансамбли ижодий жамоаси «Аму соҳили тароналари» деб номланган театрлаштирилган томоша билан Наврўзга пешвоз чиқдилар. Жамоанинг бадиий раҳбари Турдимурод Нуринбетов саҳнага олиб чиққан дастурда қорақалпоқ халқининг урф-одатлари, орзу-ўйлари, интилишлари куй ва қўшиқлари ўз аксини топган. Томоша ушбу байрам кунларида Қорақалпоғистон Республикаси туман ва қишлоқ маданият масканларида кенг томошабинлар оммасига тақдим этилмоқда.

* * *

Пахтаобод туман маданият уйининг «Маданият булбуллари» фольклор этнографик ансамбли ижодий жамоаси «Бизнинг уйда тўй бугун» деб номланган театрлаштирилган томоша билан саҳнага чиқдилар. Халқимизнинг қадимий урф-одатлари, тўй маросимлари, унда куйланган ўланлару ёр-ёрлар акс эттирилган дастурни иқтидорли санъаткор Муқимжон Мухторов саҳналаштирган. Айниқса, дастурдан ўрин олган «Келин саломи», «Янгалар айтишуви» каби саҳна кўринишлари маҳорат билан ижро этилганлиги томошага файз бағишлаган.

* * *

Тўрткўл туман халқ театри ижодий жамоаси шинавандаларни янги саҳна асари билан хушнуд этдилар. Сайловбой Жумағуловнинг «Икки йўл ўртасида» деб номланган ҳаётий воқеалардан иборат комедиясини томошабинлар катта қизиқиш билан кутиб олдилар. Спектаклни Йўлдош Сатимов саҳнага олиб чиққан. Асосий ролларни Раҳмон Нуринбетов, Зулайхо Аллашова, Тамара Худойназарова, Оллаберган Қозоқов, Худойберган Сабуров сингари санъаткорлар ижро этганлар.

С. СИРОЖИДДИНОВ.

ҚУЛАЙЛИК

Шаҳрихоннинг марказида, бозор ёнида янги автостанция ишга тушди. У ҳар соатда 300 га қадар йўловчига хизмат қилишга мўлжалланган. Бугуннинг ўзидаёқ Андижон вилояти шаҳар ва қишлоқлари ҳамда ундан ташқаридаги 30 га яқин йўналиш бўйича автобуслар йўлга чиқади.

«Андижонвилоятсаноатқурилиш» трести бинокорлик бригадалари барпо этган икки қаватлик бинода оналар ва болалар хоналари, аёллар ва эркаклар учун гўзаллик салонлари, кутиш заллари, кафетерий, ошхона жойлашган. Автобусларга чиқиш майдончаларига усти ёпиқ йўлаклар орқали ўтилади. Автостанция мажмуига элликка яқин магазин, фирма дўконлари, ҳунармандчилик устахоналари, бошқа савдо, маданий-маиший иншоотлар киради.

(ЎзА).

МИСЛИ ОФТОБ

Ҳазил-ҳордиқ бўлгани учун ҳам асабларни мулойимлаштиради.

АРАСТУ.

Хурсанд одамга бутун олам қувноқ кўринади.

И. ГЁТЕ

Одам бошқа мавжудотларнинг баридан кулиш фазилати туфайлигина фарқланади.

Ж. АДДИСОН.

Ҳазилни ҳам тузга ўхшаб меъёрида ишлатиш керак.

ПИФАГОР.

Бўлар-бўлмасга қаттиқ кулавериш фаросатсизлик ва ёмон тарбия аломати.

Ф. ЧЕСТЕРФИЛЬД.

Жами тана ҳаракатларининг ичида энг соғломи кулгидир: у фақат ҳазм қилиш ва қон айланишини яхшилайди, барча аъзолардаги ҳаёт қувватини оширади.

Х. ГУВЕЛЕНД.

Бемаъни кулгидан ҳам бемаънироқ нарса йўқ.

КАТУЛЛ.

Токи одамлар қувноқ эканлар, улар бардамдирлар.

Ж. ЛЕББОК.

Кулги-мисли офтоб, у инсон юзидан қиш қаҳрини олиб ташлайди.

В. ГЮГО.

Тошкент шаҳар Собир Раҳимов туманидаги «Тоҳир» масъулияти чекланган жамият тугатилади. Барча даъволар эълон босилган кундан бошлаб бир ой давомида қабул қилинади.
Телефон: 55-93-93.

Чирчиқ шаҳридаги «Равэрс» кичик корхонаси тугатилади. Барча даъволар эълон босилган кундан бошлаб бир ой давомида қабул қилинади.

Бош муҳаррир Неъмат ЁҚУБОВ
Таҳрир ҳайъати: Маркс ЖУМАНИЁЗОВ, Расулмат ҲУСАНОВ, Маҳмуд МИРЗАЕВ, Эркул ЗИКРИЁЕВ, Сиддиқжон МУҲАМЕДЖОНОВ, Мирғиёс ҚАЮМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Суннатилла САЙДАЛИЕВ, Обиджон ҒОФУРОВ (масъул котиб), Равшан БОБОМУҲАМЕДОВ.

ҲОМИЙ: «Ўзқишлоқхўжаликтаъминоттузатиш» давлат—ширкат қўмитаси

«Қишлоқ ҳаёти» — «Қишлоқ ҳақиқати» газетасининг вориси

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, МАТБУОТЧИЛАР КЎЧАСИ, 32
ТЕЛЕФОНЛАР, Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 33-16-27. Масъул котиб — 33-09-93. Деҳқончилик бўлими — 36-56-35, 36-54-51. Ижтимоий ҳаёт бўлими — 36-56-34. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими —36-56-36. Ахборот ва спорт бўлими — 36-54-54. Шикоят, хат ва маъмурий органлар бўлими — 36-54-52.

Рўйҳатдан ўтиш тартиб рақами 6. Буюртма Г— 0213, ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди 19.30

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. Газета IBM компьютерида терилди ва саҳифаланди. 1 2 3 3 4 6.